

VERKSAMHET

VID CENTRUM FÖR ARBETS-
OCH MILJÖMEDICIN
2020

Centrum för arbets- och miljömedicin
REGION STOCKHOLM

Grafisk form: Luxlucid

Tryck: DanagårdLitho, 2021

Rapport 2021:03

ISBN: 978-91-88361-31-8

FOTON

Yanan Li: Sid. 1 (nedre), 8, 15, 30, 46. Ulf Sirborn: sid. 5.

Istock: sid. 1 (övre och mellan), 6, 9, 10, 16, 19, 20, 24, 26, 28, 31, 32, 33, 44, 47, 48, 49. Matton: sid. 11, 18, 21, 22, 38, 45. Shutterstock: sid 23.

INNEHÅLL

Inledning	4
CAMM och covid-19	6
Projekt och studier	6
Råd och vägledningar	9
Övrig kommunikation och kunskapsspridning	9
Patientmottagningar	11
Arbets- och miljömedicinska mottagningen	11
Hudallergimottagningen	12
Miljömedicinsk mottagning – Allergikonsulentverksamhet	15
Riskidentifiering, kartläggning och kunskapsgenerering	17
Organisatoriska faktorer och psykosocial och fysisk belastning i arbetsmiljön	17
Kemiska och fysikaliska arbetsmiljöfaktorer	21
Arbets- och miljöbetingade hudsjukdomar	23
Omgivningsmiljö	25
BAMSE-projektet	31
Arbets- och miljöhälsorapportering	33
Arbetshälsorapportering	33
Miljöhälsorapportering	33
Kunskapsstöd och kunskapsspridning	35
Nyhetsbrev	35
Webbplatser	36
Faktablad	37
Rapporter	38
Seminarier, utbildningar och föreläsningar	38
Expertstöd	41
Besök kommunala miljö- och hälsoskyddskontor	42
Remisser	42
Övrigt kunskapsstöd	42
Nätverk och samarbeten	42
Särskilda uppdrag	47
Försäkringsmedicinskt kunskapsteam	47
Utveckling av ett digitalt kunskapsstöd till personal i förskolan och skolan om allergisjukdom, bemötande och förhållningssätt	47
Digitalt kunskaps- och vägledningsstöd till personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning	48
Bilaga 1	50
Föreläsningar under 2020 där CAMM:s medarbetare föreläst eller på annat sätt medverkat	50

INLEDNING

Centrum för arbets- och miljömedicin, CAMM, är en verksamhet inom Region Stockholm vars överordnade uppdrag är att minska ohälsa i befolkningen genom att identifiera, bedöma och förebygga hälsorisker i arbetsmiljön och omgivningsmiljön. I relation till folkhälsoarbetet motsvarar detta två av de åtta målområden som identifierats som centrala för det övergripande folkhälso-målet *"God och jämlik hälsa"*: *"Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö"* och *"Boende och närmiljö"*.

Vi arbetar både individcentrerat och strukturellt för att uppfylla vårt uppdrag. Det individcentrerade arbetet utförs huvudsakligen vid våra tre patientmottagningar och i vår rådgivning till gravida. I detta arbete är bedömningen av risker med att utsättas för en viss exponering central (exempelvis för gravida), liksom bedömningen av samband mellan en viss exponering och besvär/sjukdom. Att identifiera orsaken till exempelvis en astma eller ett kontakteksem är ofta avgörande för en individs fortsatta yrkesliv eller vardagsliv. Det ger oss också kunskap om var säkerheten brister som vi kan föra tillbaka till berörda arbetsplatser och myndigheter. Det kan gälla redan kända risker som inte beaktats tillräckligt men också exempelvis kemikalier som inte tidigare varit kända för att ge kontaktallergi. Inte sällan är det genom enskilda patientfall vi kan börja nysta upp en större problematik. I årets verksamhetsberättelse beskrivs detta exempelvis för diabetespatienter med insulinpumpar och sensorer som ger upphov till kraftig hudallergi.

Strukturellt arbetar vi med kunskapsstöd inom befintliga strukturer för Region Stockholms och kommunernas miljöarbete och inom regionala och nationella programområden (RPO, NPO). Men vi arbetar också med en omfattande kunskapsspridning i egen regi, bland annat genom kortare

utbildningar och seminarier (digitala under 2020), rapporter, faktablad och en välbesökt hemsida. Vi bedriver också som ett tilläggsuppdrag ett omfattande försäkringsmedicinskt kunskapsstöd. Ett fördjupat samarbete finns mellan landets arbets- och miljömedicinska kliniker vad gäller hemsidor riktade till specifika målgrupper (rådgivning inför yrkesval för personer med allergi/överkänslighet, metodstöd till företagshälsovården), som samordnas nationellt.

Under covid-19-pandemin har verksamheten ställt om så att kunskapsförmedling och i så stor utsträckning som möjligt även patientverksamhet skett digitalt. Vi har utöver vår ordinarie verksamhet också genomfört ett stort antal projekt och kunskapsförmedlande insatser relaterade till pandemin som samlats i ett särskilt avsnitt i denna verksamhetsberättelse.

Vår täta samverkan med Karolinska Institutet är fortsatt central för att vi ska kunna upprätthålla en bred kompetens med tillräcklig spets för regionens behov. Det finns stora synergier i växelverkan mellan att problem identifieras kliniskt, beforskas vid Karolinska Institutet och att den nya kunskapen sen kan nyttiggöras genom CAMM:s kunskapsförmedlande uppdrag. Vår samverkan är också avgörande för de utbildningsprogram som bedrivs vid Karolinska Institutet inom det arbets- och miljömedicinska området.

Maria Albin
verksamhetschef

CAMM OCH COVID-19

Pandemin utmanar riskbedömning och utformning av möjliga skyddsåtgärder både i arbetsmiljön och i den omgivande miljön. CAMM inledde redan tidigt under pandemin en inventering av hur verksamhetens kompetens kunde användas för att ge kunskapsstöd till olika aktörer. Detta har resulterat i ett flertal aktiviteter, många med stor spridning.

Projekt och studier

Sjukvårdspersonalens arbetshälsa under pandemin

Under covid-19-pandemin har Region Stockholm utökat tillgången till kris-, samtals- och chefsstöd för personal inom hälso- och sjukvården. Under våren 2020 initierades från CAMM ett projekt med syftet att utvärdera implementeringen av de olika stödinsatserna för att få mer kunskap om vad som underlättat respektive hindrat att insatserna nådde fram och användes. Det övergripande målet är att lära för att långsiktigt kunna säkerställa organisationens samordning av väl fungerande stöd till medarbetare och chefer och ett hållbart organisationsrisk och socialt arbetsmiljöarbete. Inom projektet utvärderas implementeringen av centrala insatser genom extern leverantör/företagshälsovård men också av lokala insatser på enskilda sjukhus, mottagningar eller avdelningar som genomförts med enhetens egna resurser. Projektet tilldelades statliga stimulansmedel från Uppdrag psykisk hälsa via Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF). Projektet leds från CAMM, som också är projektägare, men är ett regionövergripande samarbete med bland annat Regionalt kunskapscentrum Kris- & katastrofpsykologi, SLSO och Avdelning Strategisk HR, Regionledningskontoret. Med projekttid

från 1 september 2020 till 28 februari 2022 kommer utvärderingen att löpande förmedla resultat och bidra med kunskapsstöd.

Atypiska sysselsättningsformer och ohälsa kopplat till pandemin

Korttidskontrakt, egenföretagande och anställning genom bemanningsbolag blir allt vanligare på dagens arbetsmarknad. Ett samlingsnamn för dessa typer av jobb är atypiska sysselsättningsformer. Under pandemin förlorar många jobbet. Branscher med många visstidsanställda och frilansare, som hotell och restaurang, resebranschen och musik och scenkonst, är särskilt drabbade. I pågående forskning som sker i samarbete med Karolinska institutet har vi visat att det är mer sannolikt att atypiska arbetare upplever psykosociala arbetsmiljörisiker och att detta är vanligare för kvinnor än män. Resultaten visar också en koppling mellan atypiska anställningar och dålig allmän och mental hälsa. Preliminära resultat visar också att de sociala och ekonomiska konsekvenserna är stora för dessa personer och att de i allmänhet är mer missnöjda med sin anställningssituation ju mer atypisk den är. Under året har vi börjat samla in data genom både intervjuer och enkäter för att undersöka hur pandemin påverkar perso-

ner med atypiska sysselsättningsformer.

Yrke, självmordsförsök och självmord

Tillsammans med Enheten för suicidprevention har CAMM haft en dialog med en nationell facklig organisation om hur ett "kamratstöd" kan ges ifall mental ohälsa/suicid ökar i anslutning till pandemin, samt hur detta kan kopplas till en vårdkedja. Planer finns för att implementera konceptet och det är aktuellt för spridning till fler organisationer.

BAMSE-projektet: Covid-19, immunitet och långsiktiga hälsoeffekter hos unga vuxna

Under 2020 startades en ny uppföljning i BAMSE-projektet med fokus på covid-19, där BAMSE-deltagare som utfört 24-årsundersökningen bjöds in. Syftet med uppföljningen är att studera olika typer av riskfaktorer för covid-19-infektion och dess kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser. Ett ytterligare syfte är att undersöka hur immunitet mot covid-19 utvecklas under en 6-9 månaders period hos unga vuxna. Läs mer om projektet under rubriken "BAMSE-projektets covid-19-uppföljning" på sidan 30.

CAMM inledde redan tidigt under pandemin en inventering av hur verksamhetens kompetens kunde användas för att ge kunskapsstöd till olika aktörer.

Skyddsåtgärder mot corona-viruset – gruppintervjuer i Järva

Spridningen av covid-19 i Stockholm har varit snabbare i utsatta stadsdelar och dödligheten där har varit högre. Ett av dessa områden är Järva. CAMM har därför gjort en studie baserad på gruppintervjuer med boende i Järvaområdet för att ta reda på mer om vilka hinder som kan finnas mot att följa smittskyddsråden och också för att ta reda på vilka sätt invånarna själva använder eller har hört talas om för att minska smittspridningen, utöver

de officiella råden. Den här kunskapen kan sen användas i arbetet för att alla medborgare i Region Stockholm ska få tillgång till relevant hälsoinformation. Resultaten från denna studie kommer att redovisas i en rapport i början av 2021. Läs mer under rubriken "Skyddsåtgärder mot coronaviruset – gruppintervjuer i Järva" på sidan 29.

Vilken effekt har gröna miljöer haft på stadsbefolkningens välbefinnande under covid-19-pandemin

Under våren 2020 genomförde vi webbenkätundersökningen Hälso-samma Grönskap – covid-19. Vi skickade ut 10 000 rekryteringsbrev till slumpvis utvalda invånare i Stockholms län. I brevet ombads

de utvalda invånarna att fylla i en webbenkät där vi frågade efter deras eventuella beteendeförändringar med avseende på besök i naturen, arbetsvanor, fysisk aktivitet med mera. Dessutom använde vi oss av flera internationellt validerade verktyg för att utvärdera aspekter av deltagarnas mentala hälsa. Resultaten av studien analyseras fortfarande men det förefaller som att bostads-nära grönska, områdets promenadvänlighet, samt frekvensen av naturbesök kan associeras till signifikant bättre uppskattningsmått för mental hälsa. Andelen människor som besökte naturområden en eller flera gånger per vecka ökade signifikant under pandemin, våren 2020, i jämförelse med motsvarande tidsperiod utan pandemi.

ANDELEN
MÄNNISKOR
SOM BESÖKTE
NATUROMRÅDEN
ÖKADE SIGNIFIKANT
UNDER
PANDEMIN.

Studie om handeksem

CAMM deltar i en studie om handeksem/hudbesvär under pandemin i samarbete med Institutet för miljö- och medicin (IMM) vid Karolinska Institutet.

Råd och vägledningar

Under året har vi tagit fram flera olika råd och vägledningar som är kopplade till arbetsmiljö och covid-19, riktade till chefer, skyddsombud och vårdpersonal. Alla finns på vår webbplats camm.sll.se/corona.

Vägledning för chefer vid hemarbete

En vägledning för chefer om hur en god arbetsmiljö kan upprätthållas för medarbetarna vid distansarbete i hemmet.

Guide till riskbedömning av coronavirus på arbetsplatser

"Guide till riskbedömning av coronavirus på arbetsplatser och branschspecifika råd för att undvika smitta" innehåller förutom grunderna i riskbedömning anpassade råd för olika branscher och tips om användbara webbplatser. Läs mer under rubriken "Information och kunskapsstöd kring riskbedömning och skyddsutrustning under pandemin" på sidan 20.

Stöd för riskbedömning inom omsorgsboende, hemtjänsten och liknande verksamheter

Ett stöddokument som hjälper arbetsmiljöansvariga inom omsorgsboende, hemtjänst och liknande verksamheter att minska risken för att medarbetare smittas av covid-19. Dokumentet sammanfattar aktuella regler från Arbetsmiljöverket, tips inför genomförande av en riskbedömning och en checklista för detta, samt en beskrivning av olika typer av skyddsutrustning. Läs mer under rubriken "Information

och kunskapsstöd kring riskbedömning och skyddsutrustning under pandemin" på sidan 20.

Råd kring skyddshandskar

Råd kring skyddshandskar för personal inom hemtjänst och hemsjukvård.

Information om säker användning av skyddsutrustning

CAMM bidrog med information om säker användning av olika typer av skyddsutrustning till personal inom SLSO via SLSO:s intranät. Läs mer under rubriken "Information och kunskapsstöd kring riskbedömning och skyddsutrustning under pandemin" på sidan 20.

Övrig kommunikation och kunskapsspridning

Camm.sll.se

På vår webbplats har vi en samlings-sida, "Corona – Hur ska man tänka på arbetsplatsen", där vi samlat länkar till relevant information som rör covid-19 i relation till arbetet och arbetsmiljön, inklusive CAMM:s egna råd och vägledningar.

Faktablad för att minska smittspridning

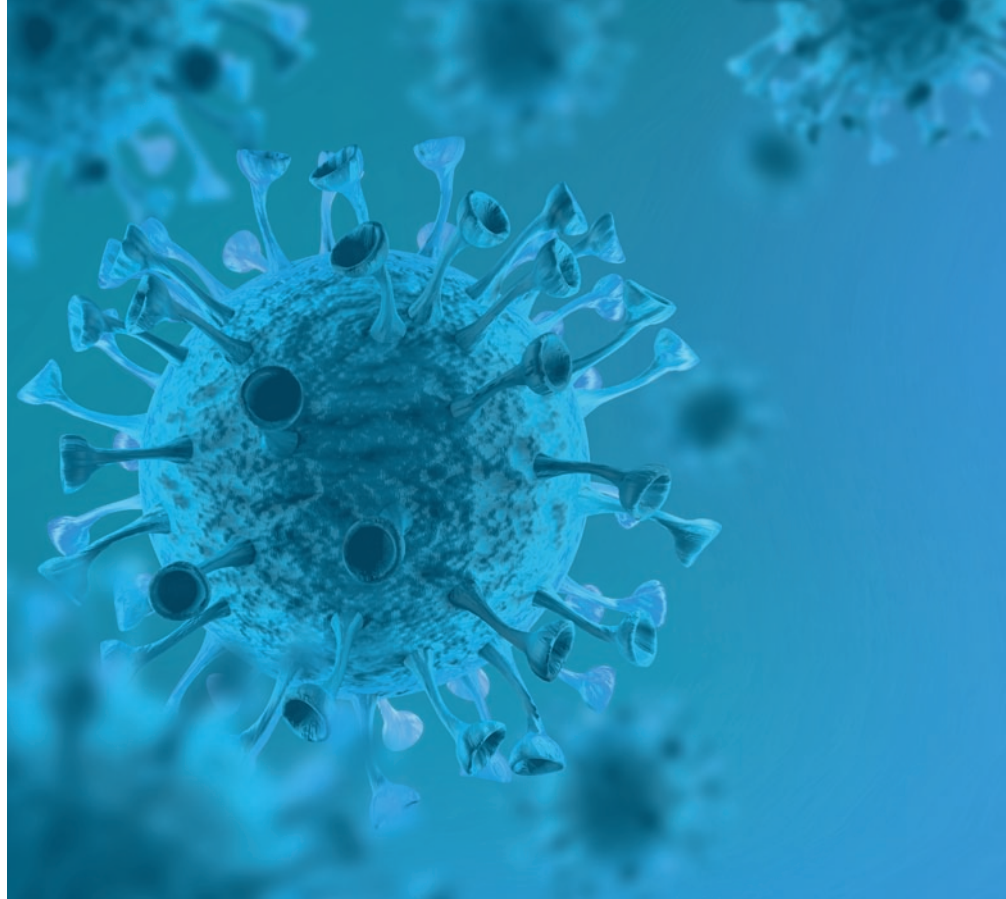
Vi håller på att ta fram ett faktablad "Trångbodda bostäder – Råd för en god inomhusmiljö och mot spridning av covid-19" som kommer att vara färdigt under 2021.

Konsekvenser av pandemin för dem med prekär anställning

Flera av CAMM:s forskare har medverkat i en kommentar i den internationella vetenskapliga tidskriften "International Journal of Health Services" om vilka konsekvenserna av pandemin kan bli för dem som har prekära anställningar.

Skillnader i dödlighet relaterat till födelseland

Medarbetare vid CAMM har medverkat i en prisbelönad artikel i "Läkartidningen" om skillnader i dödlighet relaterat till födelseland under pandemin, samt i en populärvetenskaplig forsknings-sammanfattning som underlag för beslutsfattare ("policy brief") till Delegationen för migrationsstudier om Miljonprogramområden, migration och covid-19.

Vid Centrum för arbets- och miljömedicin finns tre mottagningar, den Arbets- och miljömedicinska mottagningen, Hudallergimottagningen och den Miljömedicinska mottagningen.

PATIENT-MOTTAGNINGAR

Vid CAMM finns tre mottagningar, den Arbetsmedicinska mottagningen, Hudallergi-mottagningen och den Miljömedicinska mottagningen – Allergikonsulentverksamheten.

Den Arbetsmedicinska mottagningen (AMM-mottagningen) och Hudmottagningen tar emot patienter på remiss från läkare och gör kliniska utredningar kring ohälsa och besvär som misstänks vara relaterade till patienternas arbets- eller omgivningsmiljö. Den Miljömedicinska mottagningen - Allergikonsulentverksamheten tar emot remisser på barn med svår eller komplicerad allergisjukdom från barnläkare. Mottagningens uppdrag innebär att utbilda personal i skola och förskola om det enskilda barnets behov och att göra hembesök för att inventera inomhusmiljön.

Arbets- och miljömedicinska mottagningen

AMM-mottagningen utreder patienter med besvär relaterade till arbets- eller omgivningsmiljön. Under 2020 bedömdes 224 remisser vilket är något färre än föregående år då vi fick 268 remisser. Det var 20 färre remisser från läkare på vårdcentral och 22 färre från läkare på sjukhus (till exempel lung- och allergimottagningar) men lika många remisser som tidigare från företagsläkare. Nedgången i remissinflödet har sannolikt att göra med covid-19-pandemin då färre ordinarie läkarbesök genomfördes inom hälso- och sjukvården. Den största andelen av remisserna kom från vårdcentraler (55 procent) följt av företagshälsocentraler (29 procent) och sjukhusmottagningar (7 procent).

Ett flertal remisser besvarades med information och råd till remitterande läkare om fortsatt handläggning utan att patienten behövde komma till oss för utredning. Vissa remisser kom också felaktigt till oss och besvarades med hänvisning till rätt instans eller skickades vidare direkt till rätt mottagning inom CAMM. De kvarvarande remisserna gav upphov till 98 nybesök hos läkare, vilket är en liten minskning jämfört med tidigare, och 46 återbesök eller återkoppling per telefon. Vi har också haft 25 gravida patienter på nybesök utan remiss, som själva hört av sig till mottagningen. Gravida kan söka utan remiss för rådgivning kring exponering på arbetet (om de inte har tillgång till företagshälsovård) eller i omgivningsmiljön och risker för fostret. Vi har utöver detta även haft läkarintervjuer med 11 musiklärare och mätt bullerexponering på 10 av

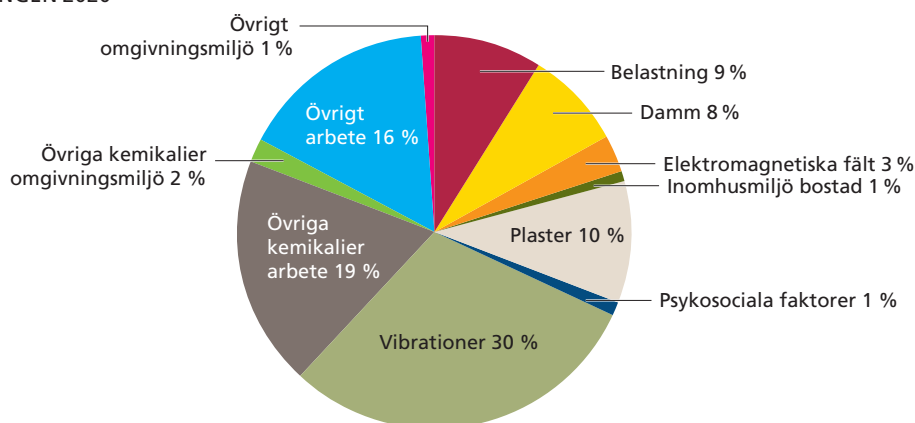
dess inom ramen för en gruppundersökning.

Av de 134 patienter som träffat läkare har 73 patienter (varav 3 gravida) även utretts eller fått rådgivning av yrkeshygieniker, 6 av miljöhygieniker, 10 av ergonom, 27 av kurator och 8 av psykolog. Psykolog har vidare haft totalt 101 återbesök för nya och sedan tidigare pågående patienter, vilket inkluderar stöd och terapikontakt med KBT-inriktning, arbetsskadeutredningar och utredning/intervention enligt MiiNA (Metod för utredning och intervention vid nydebuterad arbetsrelaterad psykisk ohälsa). Sjuksköterska har vid flera av nybesöken tagit blodprover, gjort spirometri eller undersökt kväveoxid i utandningsluften. Sedan slutet av mars 2020 har vi med anledning av covid-19-restriktioner styrt om verksamheten så att patienterna istället remitterats för sådana undersökningar

Vanliga frågeställningar för patienter på AMM-mottagningen gällde besvär på arbetet relaterat till exponering för vibrationer, kemikalier, plaster, belastning eller damm.

ORSAKER TILL REMISSERNA TILL AMM-MOTTAGNINGEN 2020

när de ansetts nödvändiga och vår mottagning har då stått för kostnaden.

De vanligaste orsakerna

De vanligaste frågeställningarna för patienter på mottagningen gällde besvär på arbetet relaterat till exponering för vibrationer, olika typer av kemikalier, plaster, belastning och damm. För gravida var även exponering för buller en vanlig frågeställning liksom frågor kring risker med att exponeras för covid-19 på arbetet. Besvär från luftvägarna, vibrationsskador och medicinska tjänstbarhetsbedömningar var vanligt förekommande bland våra patienter liksom rådgivning kring skyddsutrustning och eventuella behov av arbetsbyte. Ofta fanns en delfrågeställning om arbetsskadeutredning.

Sidoutbildning av läkare

Vid mottagningen utbildas och handleds ST-läkare för att bli specialister i Arbets- och miljömedicin och i påbyggnadsspecialiteten Arbetsmedicin. Under 2020 arbetade tre ST-läkare och en vikarierande underläkare på mottagningen under delar av året. De handleds kliniskt och vetenskapligt av specialistläkare/överläkare och introduceras i utbildningsverksamhet och vetenskaplig metodologi.

Två ST-läkare var på sidoutbildning vid annan klinik.

Loggkontroller enligt SALA (Systematisk Automatiserad Logganalys) för granskning av journalöppningar i Take Care har genomförts varje månad. Kvalitetssäkring av vår egen verksamhet görs fortgående liksom utveckling av rutiner för förenklad handläggning och förkortade utredningstider. De arbets- och miljömedicinska klinikerna i landet samverkar också kring kvalitetssäkring av olika typer av arbetsmedicinska utredningar.

75 PROCENT
AV PATIENTERNA
VAR NÖJDA ELLER
MYCKET NÖJDA MED
UTREDNINGEN.

Patientnöjdhet

Vi har under 2020 sammanställt resultat från en patientenkät som skickades ut 2019 till de patienter som hade gjort ett nybesök på mottagningen under 2017. Enkäten innehöll frågor om patientnöjdhet, mottagande, information och i vilken mån utredningarna leder till konkreta åtgärder på arbetsplatserna (Camm-rapport 2020:06).

Patientnöjdheten var hög med 75 procent av patienterna som var nöjda eller mycket nöjda med utredningen och 95 procent av patienterna som tyckte att de fick komma till mottagningen inom rimlig tid. För de patienter där arbetsplatsbesök eller hembesök hade genomförts hade 61 procent av de åtgärder som föreslågits genomförts helt och 17 procent delvis. På frågan om patienternas besvär förändrats efter åtgärderna så svarade 40 procent att de blivit bättre. Det var 38 procent av patienterna som hade använt utredningen i ett arbetsskadeärende. Av dessa hade 40 procent fått sina besvär godkända som arbetsskada, 35 procent hade fått avslag och 25 procent väntade fortfarande på besked.

Anledningen till att enkäten skickades ut först två år efter besöket var att utredningarna skulle vara helt avslutade, att eventuella rekommenderade åtgärder skulle ha hunnit genomföras och att beslut skulle ha tagits i arbetsskadeärenden.

Hudallergimottagningen

Hudallergimottagningen utreder patienter med hudbesvär som uppstår i arbetet eller i kontakt med omgivande miljö. På Hudallergimottagning görs fördjupad testning vid komplicerade patientfall och utredning av hudexponering av läkare tillsammans med yrkeshygieniker.

Vi gör också bedömningar vid arbetsskada, ger råd till regionens hudläkare/hudkliniker och bistår med testsubstanser till regionens hudkliniker vid behov. Samtliga medarbetare vid enheten deltar i detta uppdrag som är det centrala för verksamheten. Flertalet medarbetare har 2020 varit involverade i olika projekt som på något sätt syftar till att minska skadlig hud-exponering. Enheten har brist på läkare, med en vakans på överläkare och sedan oktober 2020 är tjänsten som specialistläkare obesatt.

Covid-19-pandemin medförde att patientmottagningen tvingades stänga under 6 veckor i aprilmaj. På Hudmottagningen är det inte möjligt att ha digitala patientbesök av flera skäl. Patienterna måste bedömas kliniskt och komma till mottagningen på 4 besök; nybesök, testsättning och två testavläsningar. För att göra en adekvat testning krävs en noggrann kartläggning av patientens exponering. Många av patienterna talar heller inte svenska vilket innebär att det behövs hjälp av tolk – något som ytterligare försvårar digitala besök. Under perioden för stängningen uppmanades sjukvården i regionen att inte bedriva verksamhet som inte bedömdes vara helt nödvändig, därför stängdes mottagningen under 6 veckor. Under perioden när mottag-

► RESULTAT FÖR HUDALLERGIMOTTAGNINGEN 2020 I SIFFROR (INOM PARENTES 2019 ÅRS SIFFROR):

Remisser varav utomlänsremisser	347/3	(315/15)
Distanskonsultation	22	(22)
Nybesök hos läkare	200	(160)
Inbokade besök hos yrkeshygieniker på mottagningen	25	
Yrkeshygieniska utredningar utan besök	64	
(2019 totalt 64 yrkeshygieniska utredningar)		
Besök hos kurator på mottagningen	44	
Telefonbesök hos kurator	9	(52)
Lapptest	175	(165)
Totalt antal läkarbesök	524	(450)
Totalt antal besök hos sjukvårdspersonal på mottagningen	732	(738)

ningen var stängd planerade vi för en säker mottagningsverksamhet för att minimera risken för covid-19 för både för personal och patienter.

Remisser

Antalet inkomna remisser var högre än 2019. Antalet besök på mottagningen och antalet utredningar har ökat under 2020. Kontakt med yrkeshygieniker och kurator har till stor del varit möjliga att genomföra per telefon. Antalet lapptest är något fler än förra året.

Förklaringen till att antalet nybesök är lägre än antalet patienter som remitteras är flera. Flera remisser beskriver en frågeställning som urtikaria eller misstanke om hudmalignitet. Dessa och andra felaktiga remisser hänvisar vi till hudläkare/hudklinik i vårt svar och

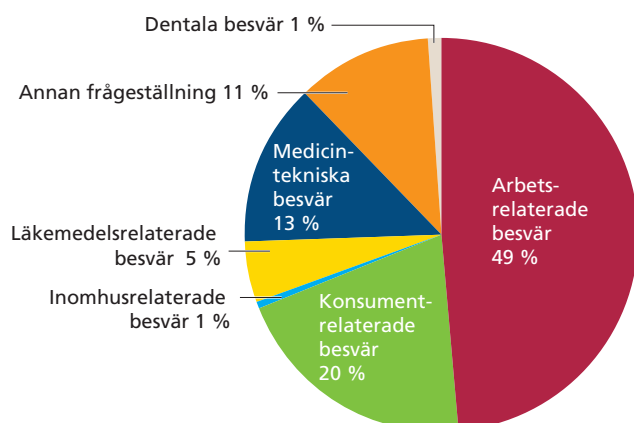
ibland ringer vi upp för att diskutera med inremitterande läkare. Patienten kan också ha avbokat besök på grund av till exempel covid-19, graviditet eller byte av arbete.

Väntetider

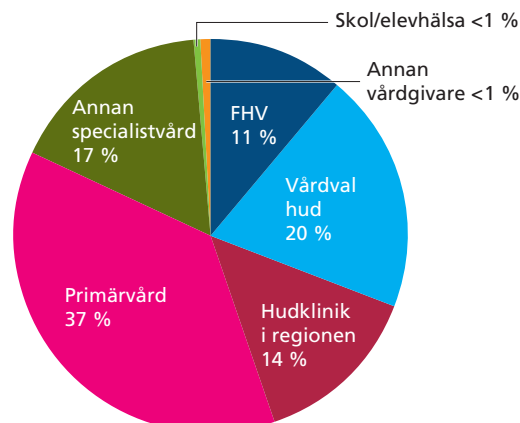
Flertalet patienter får tid till Hudallergimottagningen inom 30 dagar, om man bortser från perioder då besök inte varit möjliga (exempelvis stängt på grund av covid-19). Under pandemin har fler än vanligt avbokats eller ombokat på grund av att de har haft symptom eller för att de tillhör riskgrupp. Medeltiden för utredning på Hudallergimottagningen är omkring 3 månader.

Av de patienter som besökte Hudallergimottagningen hade 49 procent arbetsrelaterade besvär medan 20 procent hade besvär från

ORSAKER TILL BESÖK PÅ HUDALLERGIMOTTAGNINGEN

REMITTERANDE INSTANSER TILL HUDALLERGIMOTTAGNINGEN

konsumtprodukter som kosmetika och hygienprodukter. 13 procent hade besvär som var relaterade till diabetespumpar/sensorer och 5 procent hade läkemedelsrelaterade besvär.

Vanligaste diagnoser och orsaker

De flesta patienter som besöker hudallergimottagningen har ett handeksem. Det är också vanligt med eksem i ansiktet eller atopiskt eksem bland patienterna

Arbete inom sjukvårds-, skönhets-, livsmedel- och verkstadsbranschen är vanligt bland dem med arbetsrelaterade besvär. Bland dem med hudbesvär som inte kopplas till arbetsmiljön är det vanligast att få besvär av kosmetika och medicintekniska produkter. Flertalet som reagerat mot medicintekniska produkter är diabetiker som utvecklat allergi mot insulinpumpar och sensorer för blodglukosmätning, som fästs på huden. Det är ett problem som ökar för varje år och som äventyrar en livsviktig behandling för personer med diabetes.

I kosmetika är det vanligast med allergi mot parfymämnen. Det är också mycket vanligt att patienterna utvecklar allergi mot parfymämnen som limonen och linalool, som är vanligt förekommande i diskmedel, duschtvål och schampo. Detta trots att produkterna inte ligger på huden mer än korta stunder. Det gäller

även allergi mot konserveringsmedel som metylisotiazolinon. Det finns i tvål och schampo som man sköljer av men är förbjudet i produkter som hudkrämer.

Hudbesvär som kan relateras till covid-19

Användningen av handskar, tvål och handsprit har ökat under pandemin. Flera patienter än vanligt har remitterats med svåra reaktioner mot framförallt handsprit. När den ordinarie upphandlade handspriten tog slut i Region Stockholm eller i kommunerna köptes det in produkter av andra leverantörer. Innehållet i dessa produkter har inte gått att få fram. Vi vet att ämnen som klorhexidin kan ge allvarliga typ-1 allergier och att mer ovanliga typer av alkohol som finns i handsprit enstaka gånger kan ge nässelutslag vid hudkontakt. Väteperoxid är ett ämne som är kraftigt irriterande. Vi har också fått flera remisser angående misstanke om kontaktallergi mot munskydd. Vi har inte kunnat verifiera någon kontaktallergi mot arbetskläder eller munskydd till dags dato. Våra kollegor ute i landet har inte heller funnit allergier men fukten under munskyddet, liksom skavning och irritation, kan ge rodnad och eksem hos personer med känslig hud. Aknebesvär kan också förvärras.

Sidoutbildning av läkare (från andra specialiteter)

Vid Hudallergimottagningen sidoutbildas blivande dermatologer löpande inom arbets- och miljö-

dermatologi. Varje år kommer 3–4 stycken ST-läkare under 3–4 månader för sidoutbildning. Även ST-läkare inom arbetsmedicin kan sidoutbilda sig inom arbets- och miljödermatologi. Under 2020 sidoutbildades 3 ST-läkare. En ST-läkare kunde inte komma på grund av pandemin.

Patientnöjdhet

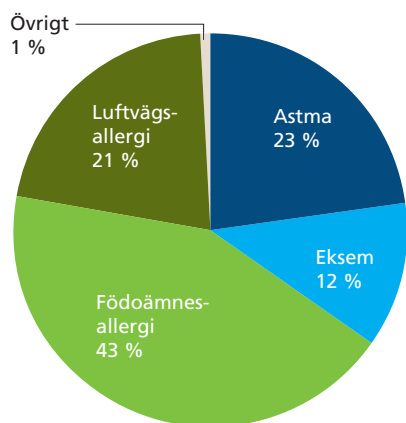
Under 2019 skickades en patientenkät ut till patienter som besökt mottagningen 2017. Resultatet sammanställdes under våren 2020. 155 patienter som utretts på Hudallergimottagningen svarade på enkäten (22 procent) och andelen kvinnor var 59 procent. Patientnöjdheten bland de svarande var mycket hög med 91 procent som var nöjda eller mycket nöjda med besöket som helhet och 97 procent som tyckte att de fick komma till mottagningen inom rimlig tid. En hög andel av patienterna (91 procent) ansåg att de fick tillräckligt med tid vid besöket på mottagningen. Vad gäller bemötande så upplevde 83 procent bemötandet positivt eller mycket positivt, 14 procent neutralt och 3 procent negativt eller mycket negativt.

Av de åtgärder som föreslagits vid utredningen på Hudallergimottagningen hade 59 procent genomförts helt och 30 procent delvis genomförts. På frågan om ifall deras besvär förändrats efter åtgärderna så svarade 83 procent av patienterna att de blivit bättre. 57 procent av patienterna ansåg att de i hög grad fått tillräckligt med information om utredningens resultat.

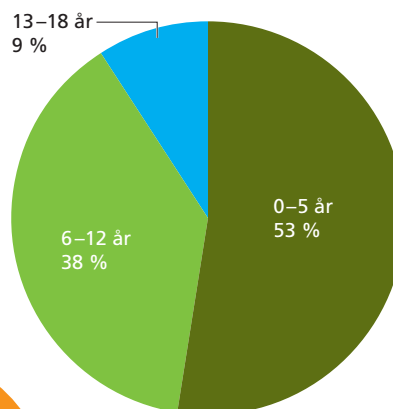
DE FLESTA
PATIENTER SOM
BESÖKER HUDALLERGI-
MOTTAGNINGEN HAR
ETT HANDEKSEM.

FÖRDELNINGEN ÖVER DIAGNOSER PÅ REMITTERADE BARN UNDER 2020

ÅLDER PÅ REMITTERADE BARN UNDER 2020

MÅNGA AV BARNEN HAR FLER ÄN EN ALLERGISK DIAGNOS.

Miljömedicinsk mottagning – Allergikonsulent-verksamhet

Mottagningen tar emot remisser på barn och ungdomar (0-18 år) med svår allergisjukdom och astma via remisser från barnallergispecialistmottagningar på sjukhusen samt barn- och ungdomsmedicinska mottagningar. Uppdraget innebär att utbilda personal i skola och förskola om det enskilda barnets behov och göra hembesök för att inventera inomhusmiljön. Verksamheten har varit permanent på CAMM sedan januari 2019. CAMM beslutade i oktober 2020 att ge verksamheten namnet Miljömedicinsk mottagning (tidigare enbart "Allergikonsulent-verksamhet") och ge den en korrekt status som en av tre patientmottagningar på CAMM.

Verksamheten har fortsatt med hög produktivitet under 2020 även om remissantalet har minskat något under covid-19-pandemin. Allergikonsulenterna har fortsatt sitt arbete med fysiska besök i förskola och skola och utbildat personalen fram till december, med vissa res-

triktioner för att minska smittspridning. Åtgärder har vidtagits med tillåtet maxantal personer, stort mötesrum så att avstånd kan hållas, tillgång till handtvätt och handdesinfektion för alla deltagare i möten, samt en bekräftelse på att ingen är sjuk. Från och med december genomfördes besöken främst via telefon på grund av striktare restriktioner och endast enstaka fysiska platsbesök genomfördes. Från januari 2021 kommer digitala patientsäkra flerpartersmöten med sekretess att kunna genomföras, vilket är efterlängtat.

Remisser

Antalet remisser under 2020 var 290, vilket är en minskning jämfört med 2019 då antalet var 320. Minskningen beror troligtvis på den pågående pandemin och att fysiska besök då minskade hos remittenterna. Av de 290 inkomna remisserna kom 36

procent från sjukhusens barnlung-allergikliniker (Södersjukhuset eller Karolinska universitetssjukhuset Solna/Huddinge) och resterande remisser kom från barn- och ungdomsmedicinska mottagningar i länet. De flesta barn som remitterades var i likhet med tidigare år barn med födoämnesallergi men det fanns också barn med andra allergier och astma, se diagrammet "Fördelningen över diagnoser på remitterade barn". Det var också några fler barn med eksem som remitterades detta år. Många av barnen är multiallergiska, vilket betyder att de har flera olika allergiska sjukdomar. Ålder på barnen som remitterades var som föregående år i större utsträckning barn mellan 0 och 5 år (se diagram "Ålder på remitterade barn under 2020"). Liksom tidigare år var det under 2020 fler pojkar än flickor som remitterades, se tabell.

Under året genomfördes 299 besök i förskola/skola vilket är något fler än 2019 då det gjordes 283 besök. Hembesök ställdes in från och med april på grund av covid-19 och minskade därför med 30 besök: 2020 var det 16 hembesök jämfört med 2019 då antalet var 46.

KÖNSFÖRDELNING REMISSER TILL MILJÖMEDICINSKA MOTTAGNINGEN

	Pojkar	Flickor
2019	206 (64 %)	114 (36 %)
2020	175 (60 %)	115 (40 %)

Resultaten från projektet om hemtjänstens arbetsförhållanden visar att en stor andel av personalen inte tror sig kunna jobba kvar i hemtjänsten om två år på grund av hälsan.

RISKIDENTIFIERING, KARTLÄGGNING OCH KUNSKAPSGENERERING

En stor del av CAMM:s uppdrag handlar om att utveckla och sammanställa kunskap om arbets- och miljörelaterade sjukdomar, vilka hälsorisker som finns och hur man kan förebygga att de leder till ohälsa. Det gör vi genom att kartlägga och analysera hälsoläget och olika exponeringar som kan påverka människors hälsa inom arbetsliv, yttre miljö, bostäder och offentliga miljöer i länet. I det här arbetet har vi ett nära samarbete med Institutet för Miljömedicin vid Karolinska Institutet vilket bidrar till att det lokala och regionala arbetet kan bedrivas evidensbaserat och på en hög vetenskaplig nivå. CAMM:s personal bedriver också akademisk forskning men den finansieras genom externa forskningsbidrag.

Organisatoriska faktorer och psykosocial och fysisk belastning i arbetsmiljön

Psykisk ohälsa och besvär från rörelseorganen är fortsatt dominerande orsaker till arbetsrelaterad ohälsa och behovet av effektiva interventioner för att minska risken att drabbas av dessa typer av ohälsa är stor. CAMM arbetar brett inom dessa områden med epidemiologisk bevakning och annan riskidentifiering i arbetsmiljön, metodutveckling för bättre möjlighet till kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning genom seminarier, nätverk, informationsmaterial och webbplattformer. Stöd till kunskapsallianser för att förbättra arbetsmiljön i olika riskbranscher är också en viktig del av vårt arbete.

Risikfaktorer i hemtjänstens arbetsförhållanden

I ett AFA-stött projekt "Hemtjänstpersonalens arbetsförhållanden - identifiering av hälsoriskfaktorer samt åtgärdsförslag" har information insamlats genom enkäter, SMS-

► ETT HÅLLBART ARBETE FÖR HEMTJÄNSTPERSONAL

Projektet "Hemtjänstpersonalens arbetsförhållanden - identifiering av hälsoriskfaktorer samt åtgärdsförslag" har pågått sedan 2016 och avslutades under 2020. Syftet med projektet var att genom ny kunskap kunna verka för hållbara arbetsförhållanden inom hemtjänsten, så att personalen ges förutsättningar för att arbeta fram till pensionen utan att drabbas av belastningsskador eller psykisk ohälsa.

– Vi har redan nu en arbetskraftsbrist i Sverige och vi blir förhållandevis bara fler och fler äldre. Hemtjänsten har på många håll redan idag stora problem med personalbrist, hög personalomsättning och många sjukskrivningar. Syftet med det här projektet var att undersöka hemtjänstpersonalens fysiska och psykiska belastning och sen utifrån resultaten ta fram konkreta åtgärdsförslag och riktlinjer till arbetsgivarna för hur de kan underlätta arbetssituationen för sin personal och därmed kunna behålla fler medarbetare och med bibehållen hälsa, säger projektledare Ingela Målvist.

Resultaten från projektet visar att hemtjänstpersonalens arbetsexponering är hög i jämförelse med andra yrkesgruppers avseende självrapporterad psykosocial och fysisk arbetsbelastning. En stor andel (>30 %) av både yngre och äldre personal trodde sig inte kunna vara kvar i hemtjänsten om två år med tanke på hälsan. Den upplevda belastningen handlade i stor utsträckning om för lite tid för att lösa arbetsuppgifterna och hinna återhämta sig utan att känna stress. Det var tydligt att mängden tid som personalen hade till sitt förfogande var kopplad till strukturella och organisatoriska faktorer som till exempel hemtjänstens ersättningssystem.

För att trygga den framtida kompetensförsörjningen i en redan ansträngd bransch krävs fler aktiva åtgärder. En viktig del i det arbetet är också att stärka det positiva; för trots negativa arbetsmiljöaspekter rapporterade en hög andel av hemtjänstpersonalen att de trivdes med sitt arbete och i intervjuer lyfte personalen fram värdet av att kunna hjälpa och det känslomässiga utbytet i mötet med brukarna.

frågor, intervjuer av anställda och chefer samt genom teknisk mätning av fysisk belastning och sömn. Syftet med projektet var att genom ny kunskap kunna verka för hållbara arbetsförhållanden inom hemtjänsten så att personalen ges förutsättningar för att arbeta fram till pensionen utan att drabbas av belastningsskador eller psykisk ohälsa, samtidigt som utförarnas improduktiva kostnader minskar. Projektet slutrapporterades till AFA 2020.

Vi arbetar med ett flertal rapporter med olika teman som kommer att finnas tillgängliga under 2021. Läs mer under rubriken ”Ett hållbart arbete för hemtjänstpersonal” på sidan 17.

Jobbexponeringsmatriser för fysisk och psykosocial belastning

Arbetet med att vidareutveckla och använda jobbexponeringsmatriser (JEMar) för fysisk och psykosocial belastning i den epidemiologiska bevakningen fortsatte under 2020. Matriserna ger information om fysiska och psykosociala exponeringsförhållanden i varje yrke, uppdelat på kön och i två tidsperioder. Genom att använda yrkesinformation kan varje individ ges en detaljerad exponeringshistoria. Matriserna innebär förbättrade

möjligheter till klassificering av exponering i epidemiologiska studier, där enbart uppgifter om yrke, men inte exponeringar i arbete, finns tillgängliga. Just nu använder vi matriserna i ett flertal studier av samband mellan långtidsexponering för olika yrkesexponeringar och risk för ohälsa och tidigt utträde från arbetsmarknaden baserade på stora befolkningsmaterial, vilket innebär att matrisernas externa validitet testas. Stora delar av arbetet med JEMarna bedrivs i samarbete med Karolinska Institutet och ett internationellt samarbete avseende utveckling av JEMar inom EU har inletts.

Faktorer som påverkar om arbetstagare med besvär från rörelseorganen kan vara kvar i arbete

Det behövs bättre kunskap om hur vi kan skapa ett hållbart arbetsliv för personer med fysiskt tunga arbeten, inklusive hur olika interventioner vid begynnande besvär kan öka chansen att kunna arbeta ända fram till ålderspension. I ett projekt med delfinansiering från FORTE studeras hur arbetsförmågan hos arbetstagare med besvär från rörelseorganen påverkas av långtidsexponering för hög fysisk belastning i arbetet, respektive förändring till lägre nivåer av belastning. Även betydelse

sen av kombinationer av fysiska krav och egenkontroll i arbetet undersöks.

Objektiva metoder att skatta fysisk belastning

Vid såväl riskbedömningar på en arbetsplats som skattning av exponering för fysisk belastning i vetenskapliga studier är det osäkert att enbart förlita sig på självrapporterad eller observerad fysisk belastning i arbetet. Vid CAMM bedrivs därför, i samarbete med KTH och flera andra universitet (med finansiellt stöd från VINNOVA och EU), utvecklingsprojekt om så kallade smarta kläder. Smarta kläder har integrerade sensorer, som via en smartphone-app sänder signaler till en server. Färdigutvecklad kan metoden erbjuda företagshälsovården möjlighet till säkrare riskbedömning och automatiskt genererade riskanalysrapporter. CAMM har medverkat i undersökningar av hand-armarbete hos kassapersonal vid en stormarknad samt hos lagerpersonal. Fortsatta studier av andra personalkategorier planeras i samarbete med Sveriges övriga arbets- och miljömedicinska kliniker.

En ny metod för mätning av handledens vinkelhastighet har tagits fram i samarbete med KTH och Karolinska Institutet. Metoden består av två vinkelmätare som fästs

► HÅLLBART ARBETSLIV FÖR SJUKVÅRDPERSONAL

I forskningsprogrammet ”Hälsoeffekter av natt- och skiftarbete” ingår studien ”Hållbart arbetsliv för nattarbetande sjukvårdspersonal; en kvalitativ studie av arbetsmiljöfaktorer och möjligheten att kombinera arbete med privatliv” med delfinansiering från AFA. Under 2018 och 2019 djupintervjuades en grupp nattarbetande sjuksköterskor och barnmorskor i Region Stockholm. Under 2020 har vi analyserat dessa intervjuer för att identifiera faktorer som påverkar sjuksköterskors vilja och möjlighet att stanna i en position som innebär nattarbete. Faktorer, relaterade till nattarbete, som upplevs påverka hälsa och välbefinnande efterforskas också. Målet är att belysa faktorer som möjliggör att nattarbete kan kombineras med god hälsa, motivation och engagemang och samtidigt säkerställa en stabil bemanning. Resultaten presenteras i en rapport i början av 2021.

I ett projekt där CAMM deltar undersöks hur arbetsförmågan hos personer med besvär från rörelseorganen påverkas av hög fysisk belastning i arbetet respektive förändring till lägre belastning.

på handen respektive handleden och kopplas upp till appen ”Ergo-HandMeter”. Det går sedan att göra en heldagsmätning under arbete för att se om riskfylld belastning förekommer genom att mätvärdena jämförs med riktvärden för vad som kan anses vara riskfylld belastning, framtagna av Arbets- och miljömedicin i Lund. Riskbedömningar baserade på den här typen av mätningar kommer sannolikt vara mycket mer tillförlitliga än riskbedömningar baserade på observationer. Under 2021 kommer CAMM tillsammans med övriga arbets- och miljömedicinska kliniker i landet att testa den nya metoden på olika yrkesgrupper.

Hälsoeffekter av natt- och skiftarbete

CAMM medverkar i ett multidisciplinärt forskningsprogram kring hälsoeffekter av skift- och nattarbete. En kohort baserad på sjukvårdsanställda i Stockholm har upprättats. Inom ett delprojekt undersöks om och hur skift- och nattarbete under graviditet påverkar födelsevikt och graviditetslängd, inom ett annat undersöks risken för cancer (särskilt bröst- och prostatacancer). Vi undersöker även relationen mellan skift- och nattarbete och risken för att utveckla olika former av hjärt-kärlsjukdom (bland annat hjärtinfarkt och stroke).

De första resultaten från projekten har presenterats under 2020 och

rapporteringen fortsätter under 2021. Studierna har mycket detaljerad information om deltagarnas skiftarbete. Detta är avgörande för att vi ska kunna utforska vilken typ av scheman som är förenade med hälsorisker. Eftersom nattarbete inte kan undvikas i exempelvis sjukvården, behöver vi också fördjupa kunskapen om under vilka förhållanden riskerna är minst. Arbetet behöver också vara hållbart i relation till familjeliv och fritidsaktiviteter.

I forskningsprogrammet ingår också intervjustudien ”Hållbart arbetsliv för nattarbetande sjukvårdspersonal...” (läs mer under rubriken ”Hållbart arbetsliv för sjukvårdspersonal” på föregående sida).

Tidig identifiering i primärvården av arbetspåverkande psykisk ohälsa

Projektet finansieras genom stimulansmedel inom Uppdrag psykisk hälsa – Region Stockholm. Syftet är att testa om ett i företagshälsövården validerat instrument för tidig identifiering av stressrelaterad psykisk ohälsa, LUCIE (Lund University Checklist for Incipient Exhaustion), kan underlätta husläkares och rehabiliteringskoordinators handläggning av patienter med tecken till stressrelaterad psykisk ohälsa samt om instrumentet kan förebygga alternativt förkorta sjukskrivningstid för dessa patienter. Olika rutiner för användning av

formuläret har testats. Under 2020 förhindrades planerad verksamhet delvis av förändrade rutiner vid deltagande vårdcentraler på grund av covid-19-pandemin och ansökan om förlängd projekttid har lämnats in. Under 2020 har en processutvärdering av de implementeringsalternativ som genomförts gjorts av en psykolog vid CAMM genom kvalitativa intervjuer.

Spridning av projekt i Nynäshamns kommun

Ett tidigare projekt, där CAMM utvärderade interventioner för anställda i två kommunala förvaltningar i Nynäshamns kommun, ledde till att Nynäshamn tillsammans med Järfälla kommun 2018 ansökte om och beviljades medel från Europeiska Socialfonden för ett treårigt projekt med syfte att utbilda cirka 2 000 medarbetare, främst chefer, i tidig upptäckt av ohälsa, hälsofrämjande arbetsmiljöarbete, hållbart ledarskap och livs- och karriärplanering. CAMM medverkar i projektet och fungerar bland annat som kunskapsstöd i utveckling och genomförande av interventionerna.

Utveckling av och utvärdering av interventioner inom byggindustrin

Inom byggindustrin är sjukfrånvaro i psykisk och stressrelaterad ohälsa låg jämfört med inom många andra verksamheter men det har uppmärksammats att risken för arbets-skador och arbetsolyckor ökar

betydligt vid stress. Psykosociala belastningar är därför viktiga att uppmärksamma även i denna bransch. I ett AFA-finansierat projekt vid Karolinska Institutet deltar CAMM tillsammans med ett av Sveriges största byggföretag i ett arbete med att utveckla åtgärder för att förbättra den psykosociala arbetsmiljön i byggbranschen. CAMM utvärderar också implementeringen av de framtagna åtgärderna och ifall de ger de önskade effekterna på arbetsmiljö och hälsa.

Tillförlitlighet i arbetsskadestatistiken och betydelsen av företagets ekonomi för arbetsolycksfall

För att korrekt kunna prioritera olika insatser behöver viktiga felkällor i arbetsskadestatistiken vara kända. Studier gjorda i andra nordiska länder visar en betydande underrapportering av även allvarliga arbetsolycksfall. I den första svenska studien har vi därför i samarbete med Karolinska Institutet jämfört inrapporterade olycksfallsärenden hos AFA försäkring med den officiella arbetsolycksfallsstatistiken (Informationssystemet om Arbetsskador (ISA)). Bransch, sociodemografiska faktorer och anställningsförhållanden har särskilt beaktats. I ett närbesläktat projekt, som också är externfinansierat, studeras sambandet mellan centrala företagsekonomiska indikatorer i relation till förekomsten av arbetsolyckor. Båda projekten bedrivs i samarbete med ledande forskargrupper i USA. Resultaten kommer att publiceras löpande i vetenskapliga tidskrifter de kommande åren. Sammanfattningsvis pekar resultaten på att ungefär var fjärde olycka inte rapporteras och att kvinnodominerade arbetsplatser och arbetsplatser med många unga anställda har högre andel underrapportering.

I ett annat närliggande projekt med

delfinansiering från FORTE följs och utvärderas effekter på arbetsmiljön av programmet "osund konkurrens", som involverar svenska fackföreningar och arbetsgivare, med syfte att motverka lagbrott och regelövertredelser som konkurrensmetod.

Yrke, självmordsförsök och självmord

I ett samarbete med Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP) påbörjades under 2020 en studie som handlar om att beskriva

► INFORMATION OCH KUNSKAPSTÖD KRING RISKBEDÖMNING OCH SKYDDSUTRUSTNING UNDER PANDEMIN

Information om skyddsutrustning

I ett inledande skede av pandemin noterade vi att nya yrkesgrupper som började arbeta med skyddsutrustning använde och hanterade skydden felaktigt. I flera nyhetsinslag kunde man till exempel se ambulans- och vårdpersonal med kraftig skäggstubb bära andningsskydd vid arbete med covid-sjuka patienter. Genom att använda oss av den kunskap vi har om skyddsutrustning inom arbetsmiljö kunde vi bidra med information om säker användning av olika typer av skyddsutrustning till personal inom SLSO via SLSO:s intranät. I informationen betonas bland annat vikten av att vara renrakad för att andningsskyddet ska sluta tätt mot ansiktet och ge en bra skyddseffekt.

Riskbedömning för omsorgsboende och hemtjänst

Det framgick också tidigt att företag som bedriver verksamheter inom omsorgsboende, hemtjänst och liknande ställdes inför en situation där kunskaper om systematiskt arbetsmiljöarbete var en förutsättning för att klara av riskbedömningar för smittspridning. När det stod klart att många av dessa företag hade problem med hög smittspridning tog yrkeshygieniker och läkare vid CAMM fram ett dokument med information om hur man kan arbeta för att minska risken för medarbetare att smittas av covid-19. Dokumentet sammanfattar aktuella regler från Arbetsmiljöverket, tips inför genomförande av en riskbedömning och en checklista för detta, samt en beskrivning av olika typer av skyddsutrustning. I juni skickades informationen till 209 äldreboenden och hemtjänstföretag samt tjänstemän ansvariga för äldreboenden och hemtjänst på kommunerna i Stockholm. Dokumentet är också tillgängligt på hemsidor som riktar sig till företagshälsovården och hos Prevent.

Guide till riskbedömning av coronavirus på arbetsplatser och branschspecifika råd för att undvika smitta

Genom vårt samarbete med branschföreningar stod det klart att det fanns en efterfrågan på råd kring hur man minskar risken för smittspridning, anpassade till den typ av verksamhet som bedrivs. Vi sammanställde därför dokumentet "Guide till riskbedömning av coronavirus på arbetsplatser och branschspecifika råd för att undvika smitta". Förutom grunderna i riskbedömning innehåller dokumentet anpassade råd för 15 branscher och tips om aktuella myndigheters webbplatser och branschernas egna informationssidor, både nationella och internationella. Dokumentet publicerades i december på CAMM:s hemsida och kommer att spridas vidare under 2021.

I en undersökning av hur mycket buller musiklärare utsätts för mättes ljudnivåer under en typisk undervisningsdag på olika skolor i Stockholm.

risker för självmord i olika yrken. I projektet planeras en rapport vid halvårsskiftet 2021 och yrkesinriktade handlingsplaner för yrken med höga risker.

Inom projektet har vi även haft kontakt med en central facklig aktör som befarade hög arbetslöshet bland sina medlemmar i samband med covid-19. Läs mer i kapitlet om CAMM och covid-19.

Kemiska och fysikaliska arbetsmiljöfaktorer

Flera medarbetare arbetar med arbetsmiljöinriktad riskidentifiering och forskning inom området kemiska och fysikaliska hälsorisker. Under 2020 kunde vi med våra kunskaper om skyddsutrustning och riskbedömning av smittrisker genom systematiskt arbetsmiljöarbete, hjälpa företag som var speciellt utsatta för pandemins verkningar (läs mer under rubriken "Information och kunskapsstöd kring riskbedömning och skyddsutrustning under pandemin"). Förutom de nya uppgifterna har vi fortsatt sprida kunskap om hälsorisker, exponeringsnivåer och gällande lagstiftning till företag och branscher, framförallt genom digitala seminarier.

Vibrationer

Vibrationsexponerade patienter är fortfarande en stor patientgrupp på vår AMM-mottagning och trots en bra lagstiftning framkommer det ofta att arbetsgivarna är okunniga om regler och risker. Vi har ett pågående samarbete med landets övriga arbets- och miljömedicinska enheter för att öka kvaliteten i de yrkeshygieniska vibrationsutredningarna. Tillsammans med

Arbetsmiljöverket och företagshälsovården har vi också tagit fram en vägkarta för hur vi gemensamt kan förebygga vibrationsskador i projektet "Vägen framåt". Vi på AMM-enheterna erbjuder utbildning och metodik i riskbedömningar, mätningar, medicinska kontroller och sambandsbedömning till företagshälsovården. Arbetsmiljöverket gör riktad tillsyn av handhållna vibrerande maskiner och vid inspektioner riktas särskilt fokus mot utbildning och handhavande av vibrerande utrustning. Företagshälsovården ska aktivt söka upp kundföretag där exponering för vibrationer förekommer och informera om gällande regelverk samt ge stöd till arbetsgivare kring riskbedömning och mätningar vid vibrationsexponering, med mera.

Gruppundersökningar

Under 2019–2020 har vi arbetat parallellt med flera gruppundersökningar, en arbetsform som ger möjlighet att studera arbetsmiljöer där vi behöver fördjupad kunskap. Gruppundersökningarna blir ett komplement till den kunskapsinhämtning som sker genom patientmottagningarna. De patienter som remitteras till oss ger också en indikation om vilka grupper som är utsatta för risker i arbetet och var kunskapen behöver byggas på.

Nedan följer en kort beskrivning av gruppundersökningarna; vibrationsexponering i småföretag, bullernivåer hos musiklärare och exponering för formaldehyd hos frisörer.

Vibrationsexponering i småföretag

Eftersom vi vet att kunskapen om risker med vibrationer är låg, framförallt inom småföretag, designade vi en pilotstudie med målet att hjälpa företag att komma igång med förebyggande arbete för att undvika att de anställda drabbas av vibrationsskador. Yrkeshygieniker mätte vibrationsnivåer på företagets verktyg och informerade om arbetsgången vid riskbedömning av vibrationer. Läkare vid AMM-mottagningen genomförde medicinska kontroller för bedömning av eventuella vibrationsskador i de anställdas händer. I studien ingick 2 företag, en däckverkstad och ett håltagningsföretag, och 9 studiepersoner. Resultaten finns i CAMM-rapport 2020:08.

Musiklärare och buller

Höga ljudnivåer innebär förutom risk för hörselskada också en risk för påverkan på fostret hos gravida kvinnor. I en pilotundersökning fann vi mycket höga ljudnivåer i skolmiljön som möjligen kan innebära en risk för gravida musik-

lärare. Långvarig exponering för höga bullernivåer kan leda till bland annat stress, hörseltrötthet, svårigheter att kommunicera och hörselskador. För gravida har forskning visat en viss risk för fosterpåverkan med hörselnedsättning och lägre födelsevikt om modern varit långvarigt utsatt för höga ljudnivåer.

Under 2019 mätte vi upp ljudnivåer under en typisk undervisningsdag hos 10 musiklärare på olika skolor i Stockholm. Musiklärarna intervjuades av läkare via telefon och besvarade även ett formulär med frågor om besvär, arbetsmiljö, arbetsmiljöåtgärder, efterlevnad av regelverk med mera. Även rektorer besvarade ett frågeformulär. Mätresultaten visar att ljudnivåerna oftast ligger i nivå mellan det undre insatsvärdet (det värde för daglig exponering som innebär krav på insatser från arbetsgivaren om det överskrids) och gränsvärdet för bullerexponering i arbetet enligt Arbetsmiljöverkets regler. Musiklärarna och rektorerna har under 2019 och 2020 fått individuell återkoppling med information och rådgivning, förslag på bullerdämpande åtgärder och information om Arbetsmiljöverkets regler. Resultat från gruppundersökningen rapporteras i en CAMM-rapport i början av 2021.

Frisörer och formaldehyd

Frisörer exponeras för en mängd hälsoskadliga kemiska ämnen i sitt arbete. Vid keratinbehandling, som syftar till att reparera och ge lyster åt skadat hår, har det framkommit att det frigörs formaldehyd vid användning av vissa produkter. Formaldehyd är cancerogen och allergiframkallande och kan irritera slemhinnor i luftvägarna och ögonen. Även om formaldehyd inte anges i hårproduktens innehållsförteckning kan ämnet bildas under behandlingen när håret värms upp. Dessutom finns det ofta fel i tillverkarens uppgifter om produkternas innehåll. Flera exponeringsmätningar genomfördes under 2019 men pandemin innebär att vi fick pausa projektet tillfälligt. Målet är att avsluta projektet och rapportera resultat under 2021.

Kemiska och fysikaliska jobbexponeringsmatriser

Vid CAMM finns en stark tradition av forskning och utveckling av jobbexponeringsmatriser (JEMar), ett verktyg där exponeringsbedömningen utvecklas och förfinas med nya metoder. Genom att koppla yrkeskoder från befolkningsregister till yrkeskoder i exponeringsmatriser kan samband mellan

sjukdom och olika exponeringar i arbetet upptäckas. Under 2020 pågick forskning med kemiska och fysikaliska JEMar inom områden som risker i samband med graviditet och exponering för kemiska ämnen i arbetet, kopplingen mellan kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL) och arbetsexponering för olika typer av damm samt studier kring kemikalieexponeringars betydelse för bröstcancer, utförd av CAMM-anställda, huvudsakligen med extern finansiering (bland annat EU-medel där SLSO är projektpartner).

Europeiskt samarbete

Vi medverkar också i ett europeiskt samarbete där målet är att utveckla en JEM som kan användas för den europeiska befolkningen, något som kommer att ge helt nya möjligheter att studera ovanliga sjukdomar och deras koppling till damm och kemiska ämnen som förekommer i arbetsmiljön.

CAMM:s jobbexponeringsmatris över buller på svenska arbetsplatser

Vår JEM över buller på svenska arbetsplatser används i en lång rad studier med utfall som hörselskador, hjärt-kärlsjuklighet och fosterskador. Matrisen används också av flera andra forskargrupper, nationellt och internationellt.

Arbetsrelaterade luftvägssjukdomar och primärvård

Vi driver ett projekt för att förbättra omhändertagandet av patienter med arbetsrelaterad KOL och astma i

Vid keratinbehandling frigörs det cancerogena ämnet formaldehyd vid användning av vissa produkter.

► FALLRAPPORT: KONTAKTALLERGI MOT BLODGLUKOSMÄTARE SOM FÄSTS MOT HUDEN – EN LIVSLÅNG ALLERGI SOM UTVECKLAS REDAN HOS BARN

En 10-årig flicka med diabetes sedan ett par år tillbaka, som efter något år fick utslag på platsen där en blodglukosmätare (sensor) suttit mot huden. I början använde patienten FreeStyle Libre sensor men bytte efter ett par månader till Dexcom G6 sensor. Efter cirka ett år uppkom besvär med rodnad hud, blåsor och svår klåda. Då provade patienten åter FreeStyle Libre i några dagar men reagerade med eksem och klåda även för denna. Därefter har hon återgått till Dexcom G6 sensor. För att kunna fortsätta med glukosmätning har patienten använt en stark kortisonkräm och en skyddande tegadermplatta för att minska hudbesvärerna. Tidigare använt en våtservett för att torka av området där sensorn ska sitta men tvättar nu endast med mild tvål.

Lapptestning på ryggen visar reaktioner för isobornylakrylat (ett vanligt limämne i sensorer) och reaktioner för lim i både FreeStyle Libre sensor och Dexcom G6 sensor. Vi ser vid test också reaktioner mot parfymer och en våtservett.

Nuvarande lagstiftning gör det möjligt för företag att använda starka allergiframkallande ämnen i medicintekniska produkter som sitter på huden varje dag under flera decennier utan att behöva uppge vilka ämnen som ingår i produkterna. Det är mycket svårt för sjukvården att ge adekvata råd och upptäcka vilka limämnena som man helt bör undvika om vi inte har rätt att få den informationen från företagen. Det innebär att fler och fler barn blir allergiska. Allergin är livslång

och förvärras ju mer man använder produkterna. Akrylater kan också ge korsallergi, vilket innebär att man blir allergisk mot ämnen som är kemiskt lika. Ju trasigare huden är desto lättare är det att patienten utvecklar nya allergier mot andra limämnena och parfymer. Om en person blir allergisk mot flera limämnena så kan det göra att hen inte kan fortsätta med den behandling som ger bäst kontroll av blodglukosnivåerna.

primärvården. Syftet är att öka kunskapen inom primärvården om att exponering i arbetsmiljön kan bidra till att utveckla eller försämra KOL eller astma, samt ge information om vilka arbetsmiljöer som bör undvikas för patienter med KOL och astma. Primärvården får också råd om vilka patienter som kan behöva remitteras till vår mottagning.

Mätutbildning och mätutrustning

I samband med våra patientutredningar framkommer mycket ofta att det saknas både riskbedömningar

och exponeringsmätningar på arbetsplatsen av till exempel de kemiska ämnen som patienterna exponeras för. För att underlätta för företagshälsovården att genomföra exponeringsmätningar av kemiska ämnen (damm och ångor) och fysikaliska faktorer (buller och vibrationer) hyr vi ut lämpliga mätinstrument. Då vi märkt att nyutbildade arbetsmiljöingenjörer ofta saknar baskunskaper i mätstrategi och hantering av utrustning arrangerar vi, i samarbete med landets övriga arbets- och miljömedicinska enheter, sedan några år tillbaka utbild-

ningen ”Mätutbildning för kemiska och fysikaliska faktorer i arbetslivet” (läs mer i kapitlet ”Kunskapsstöd och kunskapsspridning”).

Arbets- och miljöbetingade hudsjukdomar

Kartläggning av hudbesvär hos diabetiker

Vi har under 2020 initierat en kartläggning av hudbesvär orsakade av diabetispumpar och blodsockermätare, så kallade sensorer, som fästs på huden med lim. Detta sker i samarbete med alla diabetesmottagningar, för både vuxna och barn, i Region Stockholm. Studien, som omfattar en webbenkät samt en klinisk del med epikutantestning av individer med hudbesvär orsakade av pump/sensor, startade i augusti 2020. Eftersom diabetes är en riskfaktor för att utveckla svår covid-19-infektion har vuxna diabetiker inte kommit till mottagningen för epiku-

► VAD ÄR LAPPTSTNING, ELLER EPIKUTANTSTNING

Lapptestning innebär att substanser som misstänks ge eksem sätts på ryggen i en liten mängd i små brunnar under en häfta. Häftorna får sitta kvar i två dygn. Medicinsk personal läser av testen vid två tillfällen, efter tre dagar och efter en vecka. Vid en kontaktallergisk reaktion får patienten ett litet eksem på den plats där substansen suttit.

tantestning. Dock har vi under hösten 2020 testat 28 barn som ingår i studien. Flera av barnen har utvecklat svåra allergier mot framförallt akrylater (som ingår i limmen som används för att fästa pumpar och sensorer) men även mot parfymämnen. Allergierna gör att barnen riskerar att inte kunna använda optimal behandling för sin diabetes. Vi har under 2020 haft kontakt med Läkemedelsverket för att uppmärksamma dem på problemet. Vi har också i flera fall anmält biverkningar hos barn till Läkemedelsverket. Läs mer under rubriken ”Fallrapport: Kontaktallergi mot blodglukosmätare som fästs mot

huden – en livslång allergi som utvecklas redan hos barn” på föregående sida.

Kartläggning av arbetsmiljö och arbetsrelaterad ohälsa hos ögonfransstylister och nagelteknologer

I projektet ”Akrylater inom skönhetsbranschen: en kartläggning av arbetsmiljö och arbetsrelaterad ohälsa hos ögonfransstylister och nagelteknologer”, finansierat av AFA, har en enkät genomförts. Frågorna handlade om exponering för akrylater, personlig skyddsutrustning, ventilation, utbildningsnivå, luftvägsbesvär och eksem.

Under 2020 har svar från ögonfransförlängarnas enkät bearbetats och analyserats.

Enkäten till nagelteknologerna gjordes klar under 2020. Enkäten har skickats ut och vi har fått in svaren.

Planering pågår av de mätningar av enstaka akrylater i luften som ska göras i salonger där ögonfransförlängare och nagelteknologer arbetar. Vi har identifierat analysmetoder med lägre detektionsgräns än tidigare. Fältarbetet med själva mätningarna kommer att genomföras efter covid-19-pandemin.

Fortsatt arbetar vi med att skapa en digital utbildning om hårdplaster för ögonfransförlängare och nagelteknologer.

► SAMARBETE MED KTH OM GIFTIGA ÄMNEN I TATUERINGSFÄRGER

En övergripande kartläggning av vanliga tatueringsfärgers innehåll och varudeklaration har utförts i ett samarbetsprojekt mellan CAMM och kemistuderanter på KTH. I projektet har forskargruppen på KTH undersökt 73 prover på olika tatueringsfärger. Majoriteten av proverna klarade inte lagkraven på innehållsförteckning och gränsvärden för giftiga ämnen. Det bör man beakta när man gör permanenta tatueringar. Otillåtna mängder av giftiga ämnen och pigment i permanenta tatueringar kan leda till svårläkta eksem och eventuellt andra för oss okända hälsorisker. En allergisk reaktion kan uppstå långt efter att tatueringen har gjorts. Vid genomgången så uppmärksammades att det förekommer felaktiga rekommendationer om självtest av allergi på förpackningarna, som i sig kan orsaka en kontaktallergi. Information om resultatet har delgivits Läkemedelsverket och en rapport ska presenteras 2021.

Stöd till yrkeslärare på gymnasiets frisörprogram genom utbildning om arbetsmiljörisker och förebyggande åtgärder

Frisörläraryrkesprojektet är ett delprojekt i ett forskningsprogram med stöd från FORTE: ”Ett hållbart nytt arbetsliv – trender, hälsoeffekter och styrmedel”. I frisörläraryrkesprojektet har vi under 2020 utformat ett webbaserat utbildningsmaterial om arbetsmiljöfrågor, riktat till yrkeslärare som undervisar på gymnasieskolornas hantverksprogram. I utbildningsmaterialet ingår information om risker för att utveckla eksem och allergi och hur dessa kan undvikas genom rätt arbetsteknik och rätt användande av skyddsutrustning. Även information om huden och hur eksem utvecklas samt förebyggande hudvård ingår. Frisörlärarna kommer att få möjlighet att använda materialet i sin egen undervisning. Projektet ska utvärderas genom en webbenkät riktad till frisörlärarnas elever, där vi undersöker ifall elevernas arbetssätt och användande av skyddsutrustning ändrats efter att lärarna utbildats.

Upphandlingar i Region Stockholm av handskar och desinfektions- och hygienprodukter

CAMM har deltagit som experter i regionens upphandlingar av desinfektions- och hygienprodukter och städ- och rengöringsprodukter under 2020. Läs mer om detta i kapitlet "Kunskapsstöd och kunskapsspridning".

Workshops i testning

Vi planerade att under 2020 erbjuda workshops/seminarier till hudläkare inom vårdval, för att höja kompetensen vid testning. På grund av covid-19 har det inte varit möjligt eftersom man måste testa patienter på plats och testavläsning kräver att man både kan känna och se på patientens testreaktioner. När pandemin tillåter kommer projektet återupptas.

Omgivningsmiljö

Arbetet med riskidentifiering och kartläggning inom omgivningsmiljön har fokus på buller, luftföroreningar, inomhusmiljö, klimatets påverkan på människors hälsa samt allergi, med särskild inriktning mot allergi och luftvägssjukdomar hos barn och ungdomar. Analyser av samband mellan olika miljöfaktorer och hälsoeffekter i länet bedrivs i nära samarbete med IMM vid Karolinska Institutet. Detta samarbete bidrar till att upprätthålla regional, nationell och internationell spetskompetens inom miljömedicin, vilket är nödvändigt för att Region Stockholm ska kunna ge expertstöd.

Under året har kartläggningar gjorts i länet kring bland annat exponering för buller, luftföroreningar, värmeböljor, cancer- och allergiframkallande ämnen, byggnadsmaterial och fukt och grönsstruktur. De hälsoeffekter som studeras är främst hjärt-kärlsjuklighet, luftvägssjuklighet och allergi-

sjukdomar. Ett nytt digitalt verktyg, Miljöhälsa online, har lanserats under 2020. Verktöget syftar till att tillgängliggöra och öka kunskapen om regionala miljöhälsodata hos olika aktörer i länet. Dessutom har det under året påbörjats en enkätundersökning som syftar till att undersöka hur en förändrad exponering för flygbuller under covid-19-pandemin påverkat stockholmarnas välbefinnande och hälsa. Därutöver har arbete pågått gällande kartläggning av hälsorisker relaterade till trångboddhet.

Tre covid-19-relaterade projekt kopplade till omgivningsmiljön har påbörjats och resultaten kommer att publiceras i form av rapporter och vetenskapliga publikationer under 2021. Läs mer om dessa i kapitlet "CAMM och covid-19", under rubriken "Skyddsåtgärder mot coronaviruset – gruppintervjuer i Järva" på sidan 29 och under rubriken "BAMSE-projektets covid-19-uppföljning" på sidan 30.

Allergiprevention

Det allergipreventiva arbetet på CAMM består både av arbete på samhällsnivå och på individnivå genom allergikonsulentverksamheten (läs mer i kapitlet "Patientmottagningar"). På samhällsnivå har vi utfört flera aktiviteter, där det största arbetet under 2020 lagts på utveckling av Elevhälsportalens allergiområde. Extra medel från Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) gavs till det särskilda projektet "Utveckling av ett digitalt kunskapsstöd till personal i förskolan och skolan om allergisjukdom, bemötande och förhållningssätt" (se under "Särskilda projekt"). Färre fysiska seminarier och föreläsningar än vanligt har genomförts detta år. Två föreläsningar om allergisjukdom och astma hos unga vuxna har genomförts, en på en folkhögskola i Södertälje och en i

gränskommunen Gnesta för miljö- och hälsoskyddsinspektörer samt personal i förskola och skola. De årliga seminarierna för elevhälsan har skjutits upp till april 2021.

CAMM har som tidigare år samverkat vid flera aktiviteter tillsammans med sjukvården och patientorganisationer, Astma och Allergiföreningen i Stockholm samt Astma och Allergiförbundet. CAMM medverkar också som referensgrupp i projektet "Bra Mat För Alla" där målet är att skapa ett kunskapscentrum för matöverkänslighet. Projektet drivs av Astma och Allergiförbundet, Centrum för allergiforskning på Karolinska Institutet och Livsmedelsverket.

Arbete kring pälsdjur

CAMM har tillsammans med sjuksköterskor och läkare, elevhälsan och Astma och Allergiförbundet som initiativtagare haft fortsatta möten genom rundabordsdiskussioner om pälsdjur. Syftet är att skapa en vägledning för ifall så kallade arbetshundar (till exempel läshundar) blir tillåtna i skolmiljön. Vägledningen innehåller rutiner för hur detta genomförande kan gå till. Detta är särskilt aktuellt idag då så kallade läshundar eller vårdhundar ibland tas in i skolorna utan att information ges till varken elever, föräldrar eller elevhälsans personal. Vägledningen om pälsdjur i skolmiljö beräknas bli klar under våren 2021. Därefter kommer en vägledning kring pälsdjur på arbetsplatser att tas fram.

Kunskapsluckor i allergisjukvården

Astma och Allergiförbundets projekt om identifiering av kunskapsluckor i allergisjukvården, där CAMM deltog, avslutades under 2020 och 10 kunskapsluckor inom allergisjukvården har identifierats. En utlysning för att söka forskningsmedel gjordes av Astma och Allergiförbun-

dets forskningsfond under våren. Projektets metod och genomförande presenterades under en internationell kongress under våren 2020.

Referensgrupp kring allergiområdet i regionen

CAMM medverkar också i en referensgrupp tillsammans med specialister inom allergisjukvård, astma och KOL och Astma och Allergiföreningen i Stockholm. Syftet med mötena är att diskutera pågående arbeten samt vilka aktiviteter inom allergiområdet som genomförs inom regionen.

Luftföroreningar

Skilnader i exponering för luftföroreningar i Stockholms län

Ett projekt med finansiering från Naturvårdsverket startade 2018 med syfte att undersöka skillnader i exponering för luftföroreningar inom befolkningen i Stockholms län avseende sociodemografiska faktorer, så som kön, ålder, födelseland, utbildning, inkomst och bostadstyp, och kommungrupp, samt att undersöka skillnader i livskvalitet och hälsa kopplat till luftföroreningar. Data från Miljöhälsoenkät 2015 kombinerades med spridningsmodeller från Stockholms Luft- och Bulleranalys med geografisk information om utsläppen från olika källor. Resultat av detta projekt tyder på ojämlikheter i exponering för luftföroreningar med avseende på ålder, socioekonomi (främst bland de som bor i storstäder), civilstånd och ursprungsland, samt upplevelse av luftkvalitet både inne och utanför bostaden. Dessutom finns det ett samband mellan uppskattad exponering för luftföroreningar och

självskattad påverkan på hälsa av utomhusluften, samt förekomst av besvär på grund av utomhusmiljö, framförallt av avgaser. Resultaten har rapporterats till Naturvårdsverket och en CAMM-rapport kommer att tas fram under 2021.

Sotexponering

CAMM medverkar i flera forskningsprojekt finansierade av Karolinska Institutet om länsbefolkningens exponering för sot. En av de pågående undersökningarna, det så kallade EMIL-sot-projektet, har som mål att belysa skillnader mellan skattad och uppmätt personlig exponering. Detta genom att kartlägga personlig exponering för sotpartiklar hos småbarnsfamiljer boende inom centrala Stockholm, med hänsyn tagen till deras rörelsemönster. Resultaten visade att urbana bakgrundshalter förklarade hälften av dag till dag-variationen av de uppmätta halterna utomhus vid adressen. Även långtidsdispersionsmodellering förklarade hälften av de spatiala skillnaderna i uppmätta utomhushalter vid adressen. Uppmätta koncentrationer inomhus

var likvärdiga med uppmätta halter utomhus (Inomhus/Utomhus-kvot, median 0,79). Denna kvantifiering av förhållandet mellan uppmätta och dispersionsmodellerade halter sot har aldrig tidigare gjorts. Studien publicerades under 2020. För närvarande pågår analys av relationen mellan personliga exponeringsdata och skattade/modellerade halter vid bostaden. Jämförelser ska också göras mellan föräldrarnas exponering och deras rörelsemönster och betydelsen av vistelse i olika miljöer ska belysas.

Exponering för luftföroreningar under spädbarnstiden

I EMIL-projektet görs även lungfunktionsmätningar hos spädbarn vid sex månaders ålder. Sammantagna analyser med en annan liknande studie i Stockholm visar tydliga samband mellan exponering för luftföroreningar från födelsen och sänkt lungfunktion. Detta är anmärkningsvärt eftersom halterna av luftföroreningar i Stockholm är förhållandevis låga i ett internationellt perspektiv. Tidigare studier inom bland annat BAMSE har visat

EMIL-sot-projektet kartlägger exponering för sotpartiklar hos småbarnsfamiljer i centrala Stockholm.

att exponering för luftföroreningar under spädbarnstiden har en negativ påverkan på lungfunktionen senare under barndomen och hos unga vuxna. Inga tidigare studier har dock analyserat lungfunktionspåverkan redan under spädbarnstiden. Resultaten kommer att publiceras under 2021.

Internationella samarbetsprojekt
Camm medverkar även i internationella samarbetsprojekt rörande hälsoeffekter av luftföroreningar. I ELAPSE-projektet har inriktningen varit att belysa effekter vid låga exponeringsnivåer, under nuvarande gränsvärden. Här spelar data från Norden stor roll, bland annat data från Stockholm baserat på den så kallade CEANS-kohorten vid IMM. Resultaten visar tydliga samband mellan luftföroreningsexponering och ökad dödlighet och insjuknande i hjärt-kärl- och luftvägssjukdomar (inklusive lungcancer) redan vid nivåer under nuvarande gränsvärden. Ett flertal vetenskapliga artiklar har skrivits inom projektet.

Stöd till Utrikesdepartementet
Camm har tidigare hjälpt Utrikesdepartementet (UD) med bland annat bedömning av luftkvalitet vid ambassad utomlands (rapport 2017:05 "Underlag för bedömning av inomhusluft i kraftigt förorenad stadsmiljö. Rapport om mätningar av PM_{2,5} på svenska ambassaden i New Delhi och förslag till design av fortsatta mätinsatser"). Under 2020 gavs ytterligare stöd till UD, bland annat med mätningar i New Delhi.

Buller

Hur påverkas stockholmarna av minskat flygbuller

I samarbete med Karolinska Institutet har Camm under 2020 initierat en ny enkätstudie för att studera hur förändringarna i bullerexponering

ring från Bromma under covid-19-pandemin påverkat befolkningens välbefinnande och hälsa. Studien belyser även påverkan före pandemin, det vill säga med en normal trafiksituation kring Bromma. Detta är av särskild relevans i ljuset av de förändrade riktvärdena för trafikbuller som trädde i kraft i och med den nya trafikbullerförordningen (2015:2016, ändrad till och med 2017:359) i vilken Bromma undantas från kravet om 70 dBA maximal ljudnivå dagtid (kl. 06.00-22.00). Ingen tidigare studie har undersökt konsekvenserna av detta vad gäller stockholmarnas välbefinnande och hälsa.

Trafikbuller i befolkningen

Projektet "Trafikbuller i befolkningen" – Exponering, utsatta grupper och besvär" genomfördes av Camm inom ramen för Naturvårdsverkets hälsorelaterade miljöövervakning (HÄMI) och slutrapporterades i december 2019. Under 2020 arbetades en Camm-rapport (2020:03) fram där resultaten från projektet redovisas. Rapporten lanserades vid ett frukostseminarium som arrangerades i samarbete med det regionala Bullernätverket i Stockholms län.

Medverkan i flera forskningsprojekt om buller och hälsa

Camm medverkar i flera forskningsprojekt om buller och hälsa. I ett nytt doktorandprojekt som finansieras av FORMAS undersöks hur olika miljöfaktorer inverkar på risken att utveckla hjärt-kärlsjukdom i den Uppsalabaserade kohorten SMC (Swedish Mammography Cohort) som inkluderar över 22 000 kvinnor. De miljöfaktorer som undersöks är trafikbuller, luftföroreningar och urban grönska. I projektet studeras även miljöfaktorernas samverkan med levnadsvanor, yrkesexponering och socioekonomiska

faktorer vad gäller risk att utveckla hjärt-kärlsjukdom.

I en annan forskningsstudie, finansierad av FORTE, studeras trafikbuller och förstadiet och riskfaktorer för diabetes, övervikt och hjärt-kärlsjukdom. Studien baseras på den så kallade SCAPIS-kohorten som inkluderar 30 000 deltagare från sex olika svenska städer, däribland Stockholm.

I samarbete med övriga nordiska länder pågår ett större forskningsprojekt baserat på ett flertal kohorter, varav fyra från Stockholms län, som klarlägger samband mellan exponering för buller i omgivningen samt arbetsmiljön och risken för bland annat hjärtinfarkt, stroke, hjärtarytmi, bröstcancer, tjocktarmscancer och övervikt. Dessutom studeras samband mellan bullerexponering under graviditeten och graviditetskomplikationer samt graviditetsutfall. I ett första manus från projektet visas på tydliga samband mellan exponering för vägtrafikbuller och risken för stroke. Sambanden med buller från flyg- och spårtrafik var inte lika entydiga. Av särskilt intresse är att det fanns samverkans effekter mellan exponering för luftföroreningar och vägtrafikbuller då det gäller risken för stroke.

ICBEN – Internationell konferens om buller och hälsa

Camm har under 2020 samverkat med Karolinska Institutet för att arrangera en internationell konferens om buller och hälsa i Stockholm under juni månad. Konferensen, ICBEN (International Commission on Biological Effects of Noise), fick dock skjutas upp ett år på grund av den rådande pandemin. I slutet av 2020 beslutades att konferensen ska genomföras i digitalt format under juni 2021. Temat för ICBEN 2021 är "Buller som folkhälsoproblem". Konferen-

CAMM har genomfört ett projekt om sömningstörningar orsakade av flygbuller i en svensk kontext.

sen är öppen för vetenskapsmän, forskare, beslutsfattare med flera intressenter.

Sömnstörningar orsakade av buller i svensk kontext

Under året har vi på uppdrag av Naturvårdsverket genomfört ett projekt rörande sömnstörningar orsakade av flygbuller i en svensk kontext. Syftet var att ta reda på hur internationella forskningsresultat från studier om flygbuller och olika sömnrelaterade utfall ska tolkas i en svensk kontext, särskilt avseende bostäders ljudstandard och flygplatsers storlek och urbaniseringsgrad. Uppdraget utmynnade i en projekt-rapport som avrapporterades till Naturvårdsverket i november 2020.

Två nya uppdrag påbörjade under hösten

Två nya uppdrag om buller har påbörjats under hösten 2020. Det första genomförs inom ramen för Naturvårdsverkets hälsorelaterade miljöövervakning (HÄMI) och syftar till att utveckla en nationell strategi för kartläggning av exponering för trafikbuller och beräkning av relaterade hälsoeffekter. Detta uppdrag genomförs i nära samarbete med Arbets- och miljömedicin i Göteborg. Det andra projektet genomförs på uppdrag av Trafikverket och den nationella bullersamordningen. Syftet är att tolka WHO:s Environmental Noise Guidelines 2018 i en svensk kontext.

Båda uppdragen ska avrapporteras under 2021.

Klimatförändring och gröonstruktur

Stockholm är en av de grönaste huvudstäderna i Europa men det finns en oro för att framtida förtätning kan leda till en minskning av det fysiska utrymme som finns tillgängligt för gröonstruktur. Gröonstruktur i närheten av bostäder, liksom "blå" strukturer (hav, sjöar, floder, kanaler), har visat sig ha en hälsofrämjande effekt. De stärker både mental och fysisk återhämtning (sänker stressnivå och blodtryck) och främjar fysisk vardagsmotion och trivsel i bostadsområdet (Miljöhälsorapport 2017). Gröna bostadsområden påverkar även barnens utveckling och deras relation till naturen. Dessutom ökar grönska och blåstruktur områdets attraktivitet. Att förtäta gröonstruktur och göra blåstruktur mer tillgänglig kan fungera som en preventiv hälsoåtgärd, vilket har visat sig ha extra stor effekt på den socioekonomiskt mest utsatta delen av befolkningen (Miljöhälsorapport 2017).

Hälsosamma grönska

Fältarbetet inom projektet Hälsosamma grönska, som påbörjades hösten 2019, skulle ha fortsatt våren 2020. På grund av alla covid-19-relaterade omställningar i samhället beslutade vi oss för att ställa in vårens fältsäsong och istället fort-

sätta med projektet under hösten.

Inom ramarna för detta projekt undersöker vi sambanden mellan stadsgrönska och hälsa hos vuxna, samt de underliggande mekanismerna som påverkar dessa samband. Vid projektets slut hoppas vi ha samlat data från totalt 500 frivilliga vuxna personer, som bor i Järfälla, Sollentuna, Solna eller Sundbyberg. Mätningarna planerar vi att genomföra under snö- och isfria månader under tre år.

Under fältarbetet följer vi testpersonernas rörelsemönster genom personlig GPS-spårning under en veckas tid. För att kunna undersöka om och hur ökad exponering för grönska leder till bättre hälsa genomför vi observationer av fysisk aktivitet, sömnkaraktistika, mätningar av blodtryck, samt insamling av saliv- och hår från testpersonerna. De utrustas med en GPS och med en armbandsklockliknande apparatur som tillåter oss att både mäta personernas rörelseaktivitet och deras sömnkaraktistika. Deltagarna förses även med en automatisk blodtrycksmätare för dagliga mätningar.

Vid projektets slut hoppas vi att kunna svara på frågor som: Var ska grönska finnas för en maximal preventiv hälsoeffekt? Blir folk mer fysiskt aktiva om det finns mer grönska i deras bostadsområde? Hur påverkar den totala dagliga grönområdesexponeringen, a) vikt, b) kortisolnivåer, c) sömnvanor,

d) blodtryck, e) systeminflammationsmarkörer? Kan ökad exponering för grönområden motverka de negativa hälsoeffekterna av luftföroreningar och buller?

Under våren 2020 genomförde vi webbenkätundersökningen ”Hälsosamma Grönskap” – Covid-19. Läs mer om det i kapitlet ”Camm och covid-19”.

Trångboddhet

Trångboddheten ökar, framförallt i storstäderna. Det är huvudsakligen hushåll med lägre inkomster som bor trängre samt barn, ungdomar, nyanlända och personer med invandrarbakgrund. Ofta diskuteras att trångboddhet ökar risken för smittspridning och sjukdom men också att trångbodda påverkas psykiskt och att barns skolgång försvåras av olika skäl. Men det aktuella kunskapsunderlaget inom området är tunt och ofullständigt, inte minst avseende situationen i Stockholms län. Det finns behov av en sammanställning av de perspektiv som finns hos många olika aktörer inom länet, som ser problematiken och som vi tror kan bidra med kunskap och kanske förslag på möjliga lösningar. Därför har CAMM genomfört en

► TRÅNGBODDHET I FÖRHÅLLANDE TILL BARNS HÄLSA, MILJÖ OCH SKOLGÅNG

Trångboddhet i undermåliga bostäder, särskilt i städerna, var ett centralt och väl beskrivet folkhälsoproblem för 100 år sedan men byggdes bort i en serie stora samhälleliga satsningar. Men under senare år har trångboddhet återigen blivit ett problem som påverkar folkhälsan.

Som ett led i CAMM:s uppdrag att kartlägga betydelsen av olika miljöfaktorer för befolkningens hälsa, har vi därför gjort en intervjustudie med personer som arbetar med barn i områden där många bor trångt.

Studien visar att trångboddhet påverkar barns inomhusmiljö, hälsa och skolprestationer negativt. Barn som bor trångbodda har andra förutsättningar än andra barn. Inomhusmiljön ser annorlunda ut med många boende i samma lägenhet, mycket möbler och dålig ventilation. Att bo trångt skapar både stress och konflikter men även svårigheter att sova och ibland psykosomatiska symtom som huvudvärk och ont i magen. Barnen lever ofta i ett utanförskap då trångboddheten är vanligast i segregerade områden.

Trångboddhet påverkar också barnens skolgång. Vissa barn får svårigheter med att ta in kunskap och koncentrera sig, att komma ihåg saker och att hålla en röd tråd. Det kan vara svårt att göra läxor när man inte har någon egen plats att studera på.

omfattande kvalitativ studie för att samla kunskap om hur trångboddhet kan påverka barns psykiska och fysiska hälsa och skolgång, med syftet att identifiera preventiva åtgärder. Studiens huvudsakliga slutsats är att intervjupersonerna upplever att trångboddhet påverkar barns inomhusmiljö, hälsa och skolgång negativt (Rapport 2020:07). Läs mer under rubriken ”Trångboddhet i förhål-

lande till barns hälsa, miljö och skolgång” härovanför.

Ett projekt kopplat till trångboddhet och covid-19 har genomförts under året och kommer att rapporteras under våren 2021. Läs mer i kapitlet ”Camm och covid-19” och under rubriken ”Skyddsåtgärder mot coronaviruset – gruppintervjuer i Järva” härunder.

► SKYDDSÅTGÄRDER MOT CORONAVIRUSET – GRUPPINTERVJUER I JÄRVA

I detta projekt har personer som bor trångt eller i flergenerationsboende i Järvaområdet intervjuats kring vilka hinder de upplevt mot att följa gällande smittskyddsråd och kring vilka strategier som har utvecklats i området för att minska smitta under covid-19-pandemin.

Projektet specifika frågeställningar:

- Vilka förutsättningar finns det för att undvika kollektivtrafik, arbeta hemifrån, stanna hemma från jobbet vid symtom eller undvika kontakt med äldre?
- Hur har personerna själva gjort för att minska smitta? Vad har de hört om andra sätt att undvika smittspridning?
- Varifrån har informationen om smittan hämtats?
- Vilka insatser skulle behövas för en relevant smittskyddsinformation?
- Vilka övriga insatser är viktiga för att minska smittspridningen?

Slutsatser från rapporten

Information och råd måste utgå från lika rätt till hälsoinformation och delaktighet för alla medborgare, inte minst under en kris som den nuvarande pandemin. CAMM:s slutsats är att myndigheternas krisinformation snabbare behöver anpassas till befolkningsgrupper med olika livsvillkor, till exempel grupper i särskilt utsatta områden. Parallellt med krisinformationen är det av stor betydelse att det görs konsekvensanalyser utifrån perspektivet jämlik hälsa. Det kan innebära bredare samhälleliga beslut som ökad kollektivtrafik, ersättningsmöjligheter vid bortfallen arbetsinkomst, kompensatoriska åtgärder då exempelvis fysisk undervisning ställs in och ökat ansvarstagande från fastighetsägare. För att det ska bli möjligt krävs att ansvariga instanser upprättar en bra dialog med nätverk som kan bidra med nödvändig kännedom om och kontakt med de grupper som idag inte nås av informationen.

► BAMSE-PROJEKTETS COVID-19-UPPFÖLJNING

BAMSE-projektet, som startades 1994, är en populationsbaserad födelsekohort där 4 089 barn födda 1994–1996 följts sedan spädbarnstiden. BAMSE, som står för barn, allergi, miljö, Stockholm och epidemiologi, är ett samarbetsprojekt mellan Karolinska Institutet och Region Stockholm. Syftet med studien är att få kunskap om hur livsstil, miljö och arv påverkar astma, allergi och lungutveckling, att bromsa ökningen av astma och allergi samt lindra besvären hos dem med astma och allergisjukdom. Den senaste uppföljningen slutfördes i juni 2019 då deltagarna var cirka 24 år gamla. Totalt deltog 3 064 (75 %) i denna uppföljning, varav 2 270 även utförde en undersökning med bland annat blodprovtagning och mätning av lungfunktion.

Under 2020 startades en ny uppföljning i projektet med fokus på covid-19, där BAMSE-deltagare som utfört 24-årsundersökningen bjöds in. Syftet med uppföljningen är att studera olika typer av riskfaktorer för covid-19-infektion och dess kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser. Ett ytterligare syfte är att undersöka hur immunitet mot covid-19 utvecklas hos unga vuxna under en period på 6-9 månader.

Den aktuella uppföljningen är uppdelad i tre faser. I fas 1 som pågick mellan augusti och november 2020 inbjöds studiedeltagarna att besvara en kort webbenkät med fokus på symptom av covid-19 under den pågående pandemin. I enkäten fanns även frågor om ifall deltagarna själva testat sig för sjukdomen samt om deras hälsa och livsstil. Totalt besvarades enkäten av 1 644 deltagare (72 % av de

inbjudna). Dessa fick sedan ett provtagningsskit skickade till sin hemadress med instruktion om att lämna ett blodprov genom att själva sticka sig i fingret och droppa blod på ett filterpapperskort. I fas 2 (oktober 2020–maj 2021) bjöds deltagarna in till en undersökning på Södersjukhuset. I undersökningen ingår ett blodprov (med bland annat analys av antikroppar mot covid-19 samt immunmarkörer), lungfunktionstest, mätning av blodtryck, kroppssammansättning samt ett självadministrerat blodprov på filterpapper som i fas 1. Fas 3 är en upprepning av fas 1 (webbenkät och självadministrerat blodprov) och planeras starta under våren 2021. Samtliga blodprov kommer att analyseras för antikroppar mot covid-19 för att följa immunitetsutveckling hos denna grupp. Därutöver kommer data på läkemedels- och vårdkonsumtion inhämtas via register.

Projektet utgör en unik möjlighet att studera kortsiktiga och långsiktiga medicinska och psykiska konsekvenser av genomgången covid-19-infektion, tack vare nyligen insamlade data, blodprov och lungfunktionsmätningar från 2019 att jämföra med. Vid den senaste uppföljningen genomfördes även avancerade immunologiska analyser som kan ge förståelse kring varför en del unga vuxna drabbas svårare av covid-19. Vi har också möjlighet att undersöka om de riskfaktorer som bedöms vara av betydelse för äldre individer, det vill säga fetma, hjärt-kärlsjukdom, kronisk lungsjukdom, rökning och luftföroreningar, också påverkar sjukdomen hos unga vuxna. Studien finansieras av Vetenskapsrådet, Hjärt- Lungfonden, Region Stockholm och IMM vid Karolinska Institutet.

BAMSE-PROJEKTET

BAMSE-projektet startade 1994 och har sedan dess följt drygt 4 000 barn födda 1994–1996. Tack vare studien har vi fått värdefull kunskap om hur miljön påverkar barns astma och allergi. Den ökade kunskapen kan på sikt ge oss möjligheter att bromsa ökningen av astma och allergi, men också möjligheter att lindra besvären hos dem som drabbas.

Under det gångna året har en ny uppföljning av studiedeltagarna med fokus på covid-19 startat (läs mer under rubriken ”BAMSE-projektets covid-19-uppföljning” på föregående sida). Vi har även fortsatt arbetet med att förbereda data för statistiska analyser från den tidigare 24-årsuppföljningen som avslutades 2019. Bland annat har kostdata från denna uppföljning näringsberäknats för att det ska vara möjligt att studera hur intag av olika näringsämnen påverkar hälsan och risken för allergisjukdom.

Den information om Stockholmsbarn (numera unga vuxna) som samlats in genom BAMSE-projektet utgör en databas av stort värde. Då den också är väl strukturerad och underhållen är den intressant inte bara för forskargrupper i vår region utan också nationellt och internationellt. Ett flertal samarbetsprojekt har pågått under året och flera leds av forskare från BAMSE-projektet. Bland annat har en internationell samarbetsstudie mellan fyra europeiska födelsekohorter (inklusive BAMSE) avslutats, där man undersökt sambandet mellan luftföroreningar och risken för allergisk sensibilisering upp till 15-16 års ålder. I studien fann man ingen övergripande riskökning kopplat till luftföroreningar, men några av luftföroreningarna som undersöktes var kopplade till en ökad risk för sensibilisering mot specifika björk-, gräs- och kattallergen.

Utöver denna publikation har ett tiotal studier baserade på data från BAMSE-projektet med extern finansiering publicerats under året, varav flera inkluderar data från uppföljningen vid 24-års ålder. En studie som undersökt utveckling av allergisk sensibilisering upp till ung vuxen ålder visade att sensibilisering mot luftburna allergen ökar med ålder, medan sensibilisering mot födoämnen minskar eller planar ut vid vuxen ålder. Män hade högre förekomst av sensibilisering mot luftburna allergen, medan ingen könsskillnad sågs vad gäller förekomst av födoämnessensibilisering.

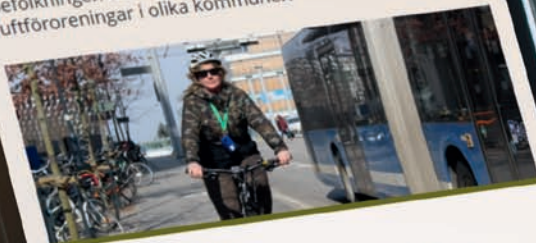
I en annan studie som undersökt riskfaktorer för kronisk luftvägs-sjukdom bland unga vuxna har det kunnat visas att faktorer under tidiga barndomen så som luftföroreningar och rökning ökar risken för att drabbas, medan amning identifierades som en skyddande faktor.

Andra resultat från publicerade artiklar under året visar bland annat att högre intag av antioxidanter i kosten vid 8 års ålder var kopplat till en bättre lungfunktion vid 16 års ålder hos barn med astma. Det har också undersökts om buller under graviditet eller barndomen ökar risken för astma upp till 16 års ålder, men där fanns inget tydligt samband.

Miljöhälsa Online

Här på Miljöhälsa Online hittar du aktuell information om hur olika faktorer i miljön påverkar människors hälsa i Stockholms län. Diagram, tabeller och interaktiva kartor gör att du lätt kan se och jämföra hur mycket befolkningen utsätts för exempelvis buller och luftföroreningar i olika kommuner.

Luftföroreningar

Kvaliteten på luften vi andas har oerhört stor betydelse för vår hälsa.

[Läs mer om luftföroreningar](#)

Buller i samhället

Många utsätts dagligen för buller från framförallt vägtrafik som kan orsaka sömnproblem och stress.

[Läs mer om buller i samhället](#)

► MILJÖHÄLSA ONLINE – ETT DIGITALT VERKTYG MED AKTUELLA DATA

Miljöhälsa online är ett digitalt verktyg som finns på CAMM:s webbplats sedan hösten 2020. Verktöget tillgängliggör aktuella miljöhälsodata med fokus på interaktiva funktioner för att det till exempel ska vara möjligt att få fram mer platsspecifik information för olika kommuner och valkretsar. Miljöhälsa online innebär även en möjlighet att kunna hålla informationen dagsaktuell gällande forskning och utveckling. Här finns även möjligheter att ta upp frågor som dyker upp över tid, som hälsoaspekter utifrån jämlik miljöhälsa i relation till covid-19 under året 2020.

Miljöhälsa online är i dagsläget till stor del baserad på 2017 års regionala miljöhälsorapport och hur befolkningen svarade på miljöhälsoenkäten 2015. Innehållet i Miljöhälsorapporten och Miljöhälsa online är indelat i olika sektioner baserat på följande faktorer: Trafikbuller, luftföroreningar, klimat, grönska, kemikalier, inomhusmiljö, miljötabaksrök, UV-ljus och allergiförekomst. Varje sektion innehåller information om hur vi påverkas, hur och var vi exponeras och vilka regler och lagar som reglerar miljöfaktorn i samhället. Förutom en allmän översikt över länets befolkning redovisas också skillnader mellan grupper i befolkningen, baserat framförallt på kön, ålder och socioekonomi. Även geografiska skillnader inom regionen redovisas och förändringar över tid där det är möjligt. I och med att den nya miljöhälsorapporten om barn släpps 2021 kommer mer specifik information om barns miljörelaterade hälsa att läggas upp på Miljöhälsa online.

Tillgång till aktuell och korrekt information om hur omgivningsmiljön påverkar invånarnas hälsa är nödvändig för att det ska vara möjligt att fatta långsiktigt hållbara beslut. Miljöhälsa online ska på ett lättillgängligt sätt presentera relevant information om miljöhälsoläget i Stockholms län.

ARBETS- OCH MILJÖ- HÄLSORAPPORTERING

Det ingår i CAMM:s uppdrag att återkommande ta fram arbetshälsorapporter och miljöhälsorapporter för Stockholms län. Rapporterna bygger på Folkhälsoenkäten respektive Miljöhälsoenkäten som skickas ut till ett urval av Sveriges invånare vart fjärde år.

Arbetshälsorapportering

Arbetshälsorapport Stockholms län 2020

Arbetshälsorapporten (AHR) har presenterats vart fjärde år inom Region Stockholm sedan 1991. Folkhälsoenkäter som skickats till slumpmässigt valda innevånare i Stockholms län har utgjort det huvudsakliga underlaget för rapporterna. Inför Folkhälsoenkät 2018, medverkade CAMM, på uppdrag av Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES), i att ta fram de arbetsrelaterade enkätfrågor som gav underlag till AHR 2020. I december 2020 presenterades Arbetshälsorapport Stockholms län 2020 vid ett digitalt seminarium. Rapporten beskriver risker i arbetsmiljö och livsstil för olika yrken samt även hur arbetarskydd i form av kunskap om arbetsmiljöansvar och tillgång till företagshälsovård såg ut i yrkena. Rapporten visade yrken i länet där höga risker i arbete och livsstil sammanföll med svagt arbetarskydd. Exempel på sådana yrken bland män var "fordonsmekaniker och reparatörer", "maskinförare," och "städledare och fastighetsskötare". Bland kvinnor var det bland yrkesgrupper som till exempel "skötare, vårdare och personliga assistenter", "hovmästare, servitörer och bartendrar" och "butikspersonal" där höga risker och svagt

skydd sammanföll. Resultat från Arbetshälsorapport 2020 kommer att ligga till grund för en del av CAMM:s fortsatta utåtriktade arbete mot till exempel arbetsmarknadens parter.

Miljöhälsorapportering

Miljöhälsorapporten

Miljöhälsorapportering är ett av CAMM:s uppdrag och en miljöhälsorapport släpps vart fjärde år, varannan gång om vuxna och varannan om barn. Miljöhälso-rapporten vänder sig framförallt till beslutsfattare och samhällsplanerare på kommunal och regional nivå, för att fungera som ett stöd i frågor som rör miljö och hälsa i regionen. Arbetet med Miljöhälso-rapport 2021 om barn, som baseras på miljöhälsoenkät 2019, har påbörjats under 2020 och rapporten planeras till hösten 2021. Miljöhälsoenkäten för barn vänder sig till vårdnadshavare till barn i åldrarna 8 månader, 4 år och 12 år.

Syftet med miljöhälsoenkäten är att ta fram underlag och information om hur och i vilken grad befolkningen exponeras för olika miljöfaktorer och hur den miljörelaterade hälsan i länet ser ut. Genom att miljöhälsorapporteringen upprepas med fyra års mellanrum finns möjlighet att följa utvecklingen i länet över tid.

Miljöhälsa online

Som ett komplement till den tryckta Miljöhälsorapporten har vi nu lanserat ett webbverktyg som syftar till att visualisera och synliggöra regionala miljöhälsodata, kallat "Miljöhälsa online". I Miljöhälsa online kan man hitta uppdaterad information om stockholmarnas miljörelaterade hälsa och också se hur de olika miljöfaktorerna är fördelade över länet genom interaktiva kartfunktioner. Verktöget har utformats med hjälp av SLL:s geodataportal, GeoNavet, och lanserades i november 2020. Verktöget kommer att uppdateras löpande och även kompletteras med miljöhälsodata för barn från miljöhälsoenkät 2019. Läs mer under rubriken "Miljöhälsa online – ett digitalt verktyg med aktuella data" till vänster.

Kunskapsstöd och kunskapsspridning
är en central del av CAMM:s verksamhet.
Vi jobbar bland annat med seminarier
och utbildningar.

KUNSKAPSSTÖD OCH KUNSKAPSSPRIDNING

Arbetet med att förebygga och motverka ohälsa handlar ofta om att se till att rätt personer får tillgång till rätt kunskap. Därför är kunskapsstöd och kunskapsspridning en central del av CAMM:s verksamhet.

Vi jobbar bland annat med seminarie- och utbildningsverksamhet, digitala nyhetsbrev, faktablad och genom att ta fram rapporter kring olika hälsorisker. Vi ger också kunskapsstöd i form av till exempel rådgivning till vårdpersonal, besök på kommunernas miljökontor och stöd vid regionens upphandlingar. Vi deltar också i en mängd olika nätverk kring allt från omgivningsbuller till ergonomi.

Nyhetsbrev

CAMM skickar ut två digitala nyhetsbrev där vi skriver om vår verksamhet, aktuella frågor inom våra områden och kommande seminarier och utbildningar. "Arbets-

miljö och hälsa" riktar sig primärt till personal inom till exempel företagshälsovård, primärvård och HR, skyddsombud, chefer och andra som kommer i kontakt med arbetsmiljöfrågor i arbetet. "Miljö och hälsa" riktar sig till personer som kommer i kontakt med miljöfrågor i arbetet på till exempel miljö- och hälsoskyddskontor, miljöavdelningar, inom samhällsplanering eller inom hälso- och sjukvården. Under 2020 har vi producerat och publicerat 2 nyhetsbrev i serien "Arbetsmiljö och hälsa" och 5 i serien "Miljö och hälsa", det vill säga sammanlagt 7. Att antalet skickade brev i serien "Arbetsmiljö och hälsa" är färre än vad som angivits i uppdragsbeskrivningen beror

på att annat kommunikationsarbete bedömts vara mer prioriterat. Under 2020 fick vi cirka 130 nya prenumeranter på våra nyhetsbrev. Att det totala antalet ändå kan minska beror sannolikt till största delen på att våra prenumeranter oftast anger sin jobbmailadress och att en viss procent i våra adressregister byter arbete/går i pension under året varpå adressen blir inaktuell. För att exemplifiera rapporterades 50 av e-postadresserna vid ett utskick av nyhetsbrevet "Arbetsmiljö och hälsa" som permanent olevererbara, vilket betyder att de är inaktulla och automatiskt plockas bort ur prenumerantregistret.

► FAKTABLAD OM OMGIVNINGSBULLER OCH HÄLSA

Ett nytt faktablad har getts ut som sammanfattar de viktigaste rön om hälsoeffekter knutna till exponering för omgivningsbuller, främst från trafiken. Faktabladet har tagits fram av CAMM tillsammans med Arbets- och Miljömedicin i Västra Götalandsregionen.

Omgivningsbuller är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige, och buller påverkar vår hälsa på många sätt. Andelen i befolkningen som utsätts för buller riskerar också att öka på grund av fortsatt urbanisering, förtätning av våra städer och ökande transporter men också på grund av mer tillåtande riktvärden för trafikbuller vid nybyggnation av bostäder.

Omgivningsbuller, främst från trafiken, ger upphov till utbredda besvär och sömnstörningar i befolkningen. Det påverkar bland annat koncentrationsförmågan och kan ha en negativ inverkan på inlärning hos barn. Ett stort antal studier har belyst samband mellan exponering för buller från olika trafikslag och hjärt-kärlsjukdom, främst högt blodtryck, hjärtinfarkt och stroke. Det starkaste vetenskapliga underlaget föreligger för vägbullerexponering och hjärtinfarkt. Flera studier antyder att trafikbuller även kan öka risken för övervikt och diabetes.

NYHETSBREVEN 2020 I SIFFROR

Alla siffror är ungefärliga. 2019 års siffror inom parentes.

	Antal prenumeranter	Öppningsfrekvens (genomsnitt)	Klickfrekvens (genomsnitt)
Arbetsmiljö och hälsa	1 350 (1 369)	30,2 % (33,7)	28,9 % (43,2)
Miljö och hälsa	989 (985)	29,3 % (32,8)	24 % (35,8)

Klickfrekvens = De som öppnat nyhetsbrevet och klickat på minst en länk för att läsa mer

BESÖKSSIFFROR CAMM.SLL.SE 2020

Alla siffror är ungefärliga och avrundade till närmaste hundratal.

Föregående års siffror inom parentes.

Användare	Besök	Sidvisningar
35 100 (21 800)	43 800 (30 200)	80 400 (58 100)

Nyhetsbrevet planeras av kommunikationen i samråd med CAMM:s enhetschefer. Brevet består av ett antal korta så kallade puffar (eller ingresser) som är länkade till artiklar på den externa webbplatsen www.camm.sll.se. Nyhetsbrevet driver på så sätt många besök till webbplatsen, något som syns tydligt i webbplatsens besöksstatistik.

Hur många öppnar breven och läser vidare

Våra nyhetsbrev har generellt både mycket hög öppningsfrekvens och klickfrekvens vilket betyder att det är många av våra prenumeranter som öppnar nyhetsbrevet och många som klickar på länkar i nyhetsbrevet och fortsätter till

fullängdsartikeln på vår webbplats. Som tabellen visar har både öppningsfrekvensen och framförallt klickfrekvensen minskat under 2020. Den är dock fortfarande hög i relation till hur klickfrekvenser brukar ligga i nyhetsbrev.

Webbplatser

Camm.sll.se

CAMM driver och utvecklar sedan hösten 2014 webbplatsen camm.sll.se som är navet för all vår externa kommunikation. Här ska man alltid kunna hitta aktuell information om alla delar av vår verksamhet, från aktuella seminarium och utbildningar till information om våra projekt, faktablad, rapporter och kontaktinformation.

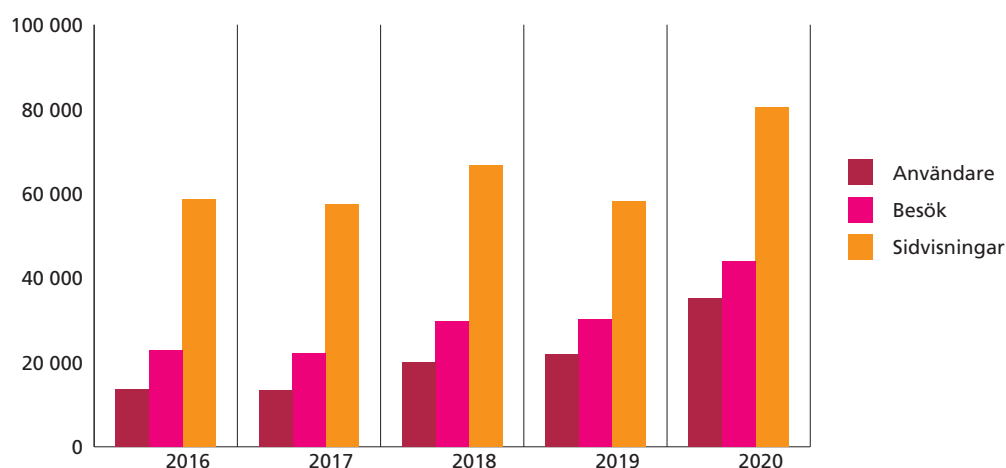
På webbplatsen publiceras också löpande nyhetsartiklar som belyser och beskriver olika delar av vår verksamhet.

Vi arbetar hela tiden med att optimera innehållet på vår webbplats ur ett sökmotorperspektiv för att öka antalet besökare som hittar till vår webbplats via Google och andra sökmotorer. Vi lägger också ner mycket tid på att textinnehållet ska vara så lättläst och lättbegripligt som möjligt. Det ska inte krävas expertkunskaper för att förstå innehållet på vår webbplats.

Som tabellen visar har både antalet användare, antalet besök och antalet sidvisningar ökat ganska markant från 2019. Om man tittar på vilka sidor på webbplatsen som har flest visningar så finns både en sida om hur man använder andningsskydd och vår samlingssida om hur man hanterar coronaviruset på arbetsplatsen bland de fem mest besökta, så covid-19-pandemin

ANTALET BESÖK PÅ CAMM.SLL.SE HAR ÖKAT MED ÖVER 40 % UNDER 2020.

CAMM.SLL.SE: ANTAL ANVÄNDARE, BESÖK OCH SIDVISNINGAR UNDER EN 5-ÅRSPERIOD

ligger sannolikt bakom en stor del av ökningen. Andra välbesökta sidor är (som alltid) sidan om psykosociala faktorer i arbetsmiljön, sidan om hudallergi och sidan där du laddar ner CAMM:s faktablad.

Jobbafrisk.se

Arbetet med att utveckla webbplatsen jobbafrisk.se har fortsatt under 2020. Den nya webbplatsen kommer att ligga på en ny webbplattform, Episerver. Utvecklingen av jobbafrisk.se görs i samverkan med de andra sex arbets- och miljömedicinska klinikerna i landet inom nätverket HINTA (se mer under rubriken "Nätverk"). Webbplatsen kommer att innehålla information om yrkesval i relation till ett bredare hälsopanorama utöver allergisjukdomarna, till exempel diabetes, rörelseorganens sjukdomar, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa med flera. Den nya webbplatsen riktar sig till en bredare målgrupp som inkluderar dem som står inför yrkesval, är verksamma som vägledare, i hälso- och sjukvården, rehab, omskolning eller är nyanlända till svenskt arbetsliv. Den ska även innehålla information om olika myndigheters medicinska och funktionskrav i olika yrken, till exempel yrkesförare och polis. Det kommer att finnas en jobbguide som beskriver olika yrken i relation till vilka risker som finns och hur man kan förebygga dem samt när man bör undvika dessa yrken. Den nya webbplatsen kommer också att utvecklas gällande design, layout och användarvänlighet. Publicering planeras ske till sommaren 2021 och lanseringen blir under hösten 2021.

Den befintliga webbplatsen jobbafrisk.se ligger fortfarande uppe men vi kommer inte redovisa någon statistik ifrån 2020 eftersom den inte längre är tillförlitlig. Webbplatsens tekniska plattform har inte

underhållits på många år vilket bland annat har lett till att sajten ofta kraschar. Det är en av anledningarna till att vi nu bygger om jobbafrisk.se.

Elevhälsportal (Buller, allergi och ergonomi)

CAMM driver tillsammans med två andra centrumbildningar inom Region Stockholm (Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, CES, och Centrum för hälsoekonomi, informatik och sjukvårdsforskning, CHIS) webbportalen Elevhälsportal.se som lanserades 2016. Elevhälsportalens syfte är att stödja skolor och förskolor i att genomföra hälsofrämjande och förebyggande insatser. CAMM har under året tagit fram ett nytt hälsoområde om ergonomi till skoldelen. Därmed ansvarar nu CAMM för tre områden: buller, allergi och ergonomi. Extra finansiering har givits av HSF för att utveckla allergiområdet (läs mer i kapitlet "Särskilda uppdrag...").

Under 2020 startades en enkätgrupp som skall ta över de frågeformulär som erbjuds på portalen.

Elevhälsportalens webbplats kommer under 2021 att placeras på en ny webbplattform, Episerver. Detta kommer bland annat att innebära att det inte behövs inloggning för att arbeta i portalen.

Viss.nu

CAMM underhåller informationen om arbets- och miljöorsakade sjukdomar på webbplatsen www.viss.nu, ett system för vårdinformation och beslutsstöd framförallt till primärvården i Storstockholm. Under 2020 har vi utarbetat revideringar för amalgam- och elkänslighet och även reviderat texten om astma hos barn och unga tillsammans med Karolinska universitetssjukhuset.

Bullernätverket

Vi underhåller och utvecklar Bullernätverkets webbplats bullernatverket.se. Sidan har under året uppdaterats kontinuerligt vad gäller texter och innehåll. Bullernätverket har också en facebook-sida som underhålls av CAMM.

Faktablad

CAMM tar fram faktablad om hälsobesvär knutna till arbets- eller omgivningsmiljön som innehåller övergripande information, råd om utredning och behandling och tips om fördjupad läsning. Våra faktablad finns tillgängliga för gratis nedladdning i pdf-format på camm.sll.se där vi också tipsar om olika användningsområden. Vi uppdaterar faktabladen löpande för att se till att all information är aktuell. Under 2020 gjordes ganska omfattande uppdateringar av faktabladen

”Arbetsmiljörisker vid graviditet” och ”Isocyanater i arbetet”. Vi har även utarbetat ett nytt faktablad om omgivningsbuller och hälsa i samband med Arbets- och miljömedicin i Göteborg. Faktabladet sammanfattar de viktigaste rönen om hälsoeffekter knutna till exponering för omgivningsbuller, främst från trafiken, och visar på kartor var det största antalet högexponerade för vägtrafikbuller bor (läs mer under rubriken ”Faktabladet omgivningsbuller och hälsa” på sidan 35). Fler nya faktablad är också under produktion och förväntas bli klara under 2021, bland annat ”Klimat och hälsa”, ”Grönstruktur och hälsa” och ”Aktivitetsbaserade kontor”.

Under 2020 laddade besökare på webbplatsen ner (/klickade på) något av faktabladen cirka 1 500 gånger, vilket är en avsevärd minskning jämfört med 2019 då de klickades på/laddades ner cirka 2 340 gånger. Ett skäl till minskningen skulle kunna vara att covid-19-pandemin gjort att fokus legat på andra frågor under det gångna året. Vi har heller inte publicerat

► CAMM:S 5 MEST NEDLADDADA FAKTABLAD 2020*

- Arbetsmiljörisker vid graviditet - cirka 280 nedladdningar/klick
- Hälsobesvär av inomhusmiljön - cirka 260 nedladdningar/klick
- Stress i arbetet – cirka 160 nedladdningar/klick
- Arbetsrelaterade luftvägssjukdomar – Astma och KOL – cirka 150 nedladdningar/klick
- Isocyanater i arbetet – cirka 90 nedladdningar/klick

* denna typ av statistik är alltid ungefärlig och ska ses mer som en indikation

lika många nya faktablad 2020 som under 2019.

Rapporter

Centrum för arbets- och miljömedicin har en egen rapportserie och deltar också i andra aktörers produktion av rapporter inom området arbets- och miljömedicin. Dessutom tar vi fram återkommande arbets- och miljörapporter och miljörapporter för Stockholms län. Se listan över våra rapporter på nästa sida.

Seminarier, utbildningar och föreläsningar

Under 2020 hölls betydligt färre seminarier, utbildningar och föreläsningar än vanligt på grund av covid-19 och de som genomfördes skedde mestadels på distans.

Seminarier

27/5 Regionala

luftvårdsdagen 2020

Regionala luftvårdsdagen arrangeras varje år av Östra Sveriges Luftvårdsförbund för allmänheten och alla intresserade av luftvårdsfrågor. Fokus 2020 var på hur Region Stockholms luft faktisk mår och på vilket sätt den kan påverka oss människor och att sätta luftkvalitet i ett perspektiv av social hållbarhet. CAMM medverkade i planering och genomförande och medverkade också som föreläsare.

2/10 Medicinska kontroller vid handintensivt arbete

Ett webinarium för ergonomer kring de nya medicinska kontrollerna vid handintensivt arbete. Webbinariet anordnades tillsammans med Arbets- och miljömedicin i Uppsala. Cirka 85 deltagare.

4/12 Presentation av

Arbetshälsorapport 2020

Webbinariet där vi presenterade Arbetshälsorapport Stockholms län 2020 med inledning av ordförande från Folkhälsoberedningen. I webinariet ingick också en del där medverkande från bland annat fackförbund och Sveriges företagshälsor fick ge sina reflektioner kring innehållet i rapporten. Webbinariet filmades och finns att se på camm.sll.se. Cirka 150 deltagare.

Webbinariet ”Medicinska kontroller vid handintensivt arbete” hade cirka 85 deltagare.

► CAMM:S RAPPORTSERIE

Rapport 2020:01 Arbetshälsorapport Stockholms län 2020

Författare: Gun Johansson, Anette Linnersjö, Daniel Falkstedt, Katarina Kjellberg, Karin Berglund, Annika Lindahl Norberg, Karin Nilsson, Pernilla Wiebert, Mattias Sjöström, Ina Anveden Berglind, Magnus Alderling, Maria Albin.
Redaktör Gun Johansson. Biträdande redaktörer: Anette Linnersjö och Sarah Wiklund.

Rapport 2020:02 Verksamhet vid Centrum för arbets- och miljömedicin 2019

Rapport 2020:03 Trafikbuller i befolkningen – Exponering, utsatta grupper och besvär

Författare: Charlotta Eriksson, Andrei Pyko, Tomas Lind, Göran Pershagen och Antonios Georgelis

Rapport 2020:05 Patientstatistik 2019. Arbets- och miljömedicinska mottagningen

Författare: Carolina Bigert

Rapport 2020:06 Patientutredningar vid Centrum för arbets- och miljömedicin - Synpunkter från patienter som år 2017 gjort ett nybesök på mottagningen

Författare: Anette Linnersjö, Lenita Seabrook, Carolina Bigert, Ann-Catrin Kaaman och Ina Anveden Berglind

Rapport 2020:07 Trångboddhet i förhållande till barns hälsa, miljö och skolgång – en intervjustudie

Författare: Johnny C. Lorentzen, Marina Jonsson, Maria Albin och Antonios Georgelis

Rapport 2020:08 Gruppundersökning Vibrationer i småföretag - Riskbedömning och riktade medicinska kontroller

Författare: Carolina Bigert, Jonathan Lystrom, Marie Lewné, Jouni Surakka, alla vid CAMM

Rapporter framtagna med andra aktörer

Sömnstörningar från flygbuller i en svensk kontext

Rapport från uppdrag för Naturvårdsverket som tagits fram i samarbete med Institutet för Miljömedicin, Karolinska Institutet.

Miljömedicinsk verksamhet och kompetens i Sverige; Kartläggning av miljömedicinsk expertis och specialinriktning

Rapport framtagna av CAMM på uppdrag av Folkhälsomyndigheten.

Miljöfaktorer och levnadsvanor relaterade till utvecklandet av diabetes

Institutionen för miljömedicin, Karolinska Institutet. CAMM:s medarbetare har medverkat.

The Nordic Expert Group for Criteria Documentation of Health Risks from Chemicals.

153. Occupational chemical exposures and cardiovascular disease

Ingår i den vetenskapliga skriftserien Arbete och hälsa. Framtagen av medarbetare från CAMM i samarbete med nordiska expertgruppen (NEG).

Utbildningar

CAMM utbildar ST-läkare och PTP-psykologer och bedriver också viss undervisning av företagshälsovårdens personalkategorier. Vi bidrar också med expertis till andra utbildningar.

ST-utbildning

Tre ST-läkare i arbetsmedicin genomförde 2020 sidutbildning på CAMM. Efterfrågan på dessa utbildningsplatser har varit större än CAMM:s resurser för detta och det finns för närvarande ST-läkare som väntar på att få genomföra sin sidoutbildning på CAMM. Behovet av nya specialister inom arbetsmedicin (företagshälsovård) överstiger de

platser som arbets- och miljömedicinska kliniker kan erbjuda nationellt och alternativa möjligheter att uppnå denna specialistkompetens diskuteras. Under 2016 och 2017 fanns möjlighet för ST-läkarnas respektive företagshälsor att erhålla statliga bidrag för de ökade kostnaderna under utbildningstiden (mot-svarande 4 månaders heltidstjänstgöring) och en mindre ersättning för handledning utbetalades till CAMM. Trots att detta stöd inte ges längre har det varit en fortsatt efterfrågan på sidutbildning för ST-läkare i arbetsmedicin som motsvarar de resurser som finns vid CAMM att ta emot dessa läkare.

Under 2020 fanns tre ST-block i Arbets- och miljömedicin vid CAMM. Vid Hudallergimottagningen sidutbildas blivande dermatologer löpande.

Seminarie serie för ST-läkare inom arbetsmedicin

Varannan vecka arrangerar CAMM seminarier för att ge en överblick och kunskap om det arbets- och miljömedicinska kunskapsområdet. Seminarierna är ett viktigt bidrag till ST-läkarnas utbildning i Arbetsmedicin (tilläggs specialitet) samt Arbets- och miljömedicin (grund specialitet).

Fortbildning i miljömedicin för anställda vid AMM-klinikerna

CAMM har i samarbete med landets övriga arbets- och miljömedicinska kliniker tagit fram en kurs i miljömedicin för läkare, yrkes- och miljöhygieniker och andra med företrädesvis medicinsk/naturvetenskaplig högskoleutbildning. Under 2020 har inga delkurser genomförts på grund av covid-19.

Magisterprogrammet

Arbete och hälsa

Magisterprogrammet i arbete och hälsa startade 2011 och ersätter de tidigare fristående kurserna i företagshälsovård för beteendevetare, sjukgymnaster/ergonomer och sjuksköterskor. Arbete och hälsa är ett tvärvetenskapligt kunskapsområde där förebyggande av ohälsa och främjande av hälsa i arbetslivet står i centrum. Här ryms kunskap om arbetsvillkor och strategier för att bedöma risker och för att planera, implementera och utvärdera åtgärder i preventiva och arbetslivsrehabiliterande syften. Arbetsområden efter examen är till exempel inom företagshälsovård, i privat och offentlig verksamhet och inom myndigheter och organisationer med ansvar för arbetsmiljö- och hälsofrågor.

Medarbetare vid CAMM har under 2020 varit inriktningssamordnare och kursansvariga samt aktiva som lärare för kurser inom programmet. Verksamheten är helt finansierad genom ersättning från Karolinska Institutet och prioriteras av CAMM:s ledning för att stärka kompetensförsörjning och nätverk med företagshälsovården.

Med anledning av covid-19 omarbetades utbildningen, från att tidigare vara en kombination av distans- och campusutbildning, till att under 2020 helt ske på distans med digitala träffar.

Ny utbildning för arbetsmiljöingenjörer

Personal från CAMM deltar som expertresurs i Karolinska Institutets och KTH:s arbete med att ta fram en ny utbildning för arbetsmiljöingenjörer. De utbildningar som erbjuds idag har kritiserats för att inte motsvara företagets och företagshälsovårdens behov, varken kunskapsmässigt eller vad gäller det antal som utbildas. Myndigheten för arbetsmiljöforskning (MYNAK) har därför kallat till möten under 2020 med de ansvariga för utbildning av företagshälsovården för samtal om hur detta kan ordnas framöver. Ett resultat av dessa diskussioner blir att en helt ny utbildning startar hösten 2021, där KTH och Karolinska Institutet samarbetar för att utbilda arbetsmiljöingenjörer på magisternivå. CAMM-personal kommer att medverka som utbildare i flera kurser, där de kommer att bidra med den viktiga kliniska kopplingen i utbildningen. Medverkan kommer att vara externfinansierad.

Mätutbildning för kemiska och fysikaliska faktorer i arbetsmiljön

Kursen som innebär praktisk utbildning i mätteknik och mätstrategi för arbetsmiljöingenjörer och yrkeshygieniker har under året legat nere på grund av pandemin men vi har arbetat för att framöver kunna ge större delen av kursen digitalt, med en kortare del med praktiska moment som ska kunna genomföras utomhus för att minimera eventuell smittrisk. Kursen, som huvudsakligen finansieras genom deltagaravgifter, är ett samarbete mellan yrkeshygieniker vid landets arbets- och miljömedicinska kliniker där CAMM är en av de medverkande.

Övrigt

CAMM:s medarbetare har undervisat vid Karolinska Institutet inom

den obligatoriska kursen "Hälsa i samhälle och miljö", som ingår i grundutbildningen för läkare, samt även undervisat på tandläkarnas grundutbildning (finansierat av Karolinska Institutet).

CAMM:s medarbetare ansvarar för undervisning i epidemiologi på Masterprogrammet i Toxikologi som bedrivs vid IMM vid Karolinska Institutet. Undervisningen omfattar en introduktionsdag under termin 1 samt en tre dagars workshop termin 2 (finansierat av Karolinska Institutet).

CAMM:s medarbetare har undervisat vid Karolinska Institutets och Södersjukhusets utbildning för sjuksköterskor inom kursen "Omvårdnad vid allergi, astma och KOL", del 1, 15 högskolepoäng och del 2, 30 högskolepoäng (finansiering från Karolinska Institutet och Södersjukhuset).

CAMM KOMMER
MEDVERKA I EN
NY MAGISTER-
UTBILDNING FÖR
ARBETSMILJÖ-
INGENJÖRER.

CAMM har också deltagit som föreläsare för sjuksköterskestudenter på Röda Korsets högskola inom området allergiprevention.

CAMM har också genomfört kortare utbildningsinsatser. Ett exempel är följande:

På Handelsanställdas förbunds förfrågan höll CAMM i ett seminarium om arbetsrelaterade belastningsbesvär, handintensivt arbete och mätmetoder, inkluderande vår pågående utveckling av tekniska metoder för riskbedömning. Seminariet hölls digitalt och var en av punkterna under en seminarie-

dag gällande vidareutbildning för skyddsombud. Cirka 100 personer deltog vid seminariet.

Föreläsningar

Medarbetare från CAMM har föreläst på konferenser, utbildningar och olika typer av träffar och möten både i och utanför Sverige vid ett antal tillfällen under året. För en förteckning över CAMM:s medarbetares föreläsningar under 2020, se bilaga 1.

Expertstöd

Stöd vid upphandling

Att ge expertstöd vid Region Stockholms upphandlingsarbete är en mycket viktig del i CAMM:s förebyggande verksamhet. Det kräver betydande resurser från framförallt Enheten för arbets- och miljödermatologi med tanke på mängden olika produkter som upphandlas och beställs årligen inom Region Stockholm.

Under 2020 har CAMM deltagit som experter i regionens upphand-

lingar av desinfektions- och hygienprodukter och städ- och rengöringsprodukter. Det har dels handlat om byte av produkter i befintliga avtal (Desinfektion och hygienprodukter SLL730 2016 och Städ- och rengöringsprodukter SLL730 2016), dels om bearbetning av underlag inför ny upphandling (Desinfektion och hygienprodukter SLL730 2020, Städ- och rengöringsprodukter SLL731 2020).

Vi har löpande gett rådgivning och stöd till upphandlare på Region Stockholm i arbetet med att förbättra kvaliteten på de upphandlade operations- och undersökningshandskarna och på så sätt minska risken för kontaktallergi mot handskar bland vårdpersonal. Under pandemin har vi gett råd kring de ersättningshandskar som behövs inhandlas på grund av brist på upphandlade undersökningshandskar.

Under första kvartalet 2020 avslutades arbetet med upphandling av undersökningshandskar och operationshandskar i Region Stock-

holm. I mars 2020 genomfördes en produktutställning av godkända operationshandskar som upphandlades under 2019.

Mätteknik och databearbetning

CAMM ger stöd till företagshälsovård och andra kring yrkeshygieniska och belastningsergonomiska mätningar, bland annat genom uthyrning av mätinstrument för luftkvalitetskontroll, buller och vibrationer. Vi har också lånat ut och demonstrerat teknisk utrustning som inklinometrar och dynamometrar till ergonomer inom företagshälsovården.

Miljömedicinskt stöd

CAMM ger stöd till regionala aktörer (främst kommunernas miljöförvaltningar och exploateringskontor) främst i form av miljömedicinska hälsoriskbedömningar. Det handlar oftast om frågor kring förorenade markområden, luftkvalitet och buller i omvandlingsområden samt i bostadsområden, skolor och försko-

► MEDVERKAN I NATIONELLA (NPO) OCH REGIONALA PROGRAMOMRÅDEN (RPO)

Lung- och allergisjukdomar

KOL

CAMM medverkade i Stockholms RPO lung- och allergisjukdomar. Sex möten hölls under 2020. RPO arbetade mellan mötena med rutindokument, införande och redovisningar för bland annat "Vårdförlopp KOL" i regionen, regionalt vårdprogram för astma och certifierade astma-KOL-mottagningar. RPO bevakade också inom insatsområdena "Obstruktiv sömnapné" och "Covid-19".

Matallergi

CAMM medverkade i NPO lung- och allergisjukdomar inom insatsområdet "Matallergi". Målen är att bidra till att utveckla och implementera ett nationellt kunskapsstöd/nationellt vårdprogram för matallergi, att få till en struktur för löpande kompetenshöjning inom hälso- och sjukvård för adekvat rådgivning och för att undvika överdiagnostik samt att en rekommendation för säkerställande av kompetensförsörjning inom allergologi tas fram. Under 2020 har gruppen haft 10 möten. Arbetet har haft sin utgångspunkt i en patientresa genom hela vårdförloppet kring födoämnesallergi med diagnostik, utredning, egenvård, omvårdnad och behandling där

både patient- och sjukvårdsperspektivet har identifierats.

I december 2020 skickades en ansökan in för Nationellt standardiserat vårdförlopp för matallergi. Arbete pågår i gruppen med att skriva vårdprogram matallergi barn och vuxna.

Arbets- och miljödermatologi

En av CAMM:s medarbetare är representant för arbets- och miljödermatologi inom RPO-Hud, det regionala programområdet för hudsjukvården. RPO-hud hade möten 6 gånger under 2020 och arbetade även mellan mötena med rutindokument, regionens behov av ST-läkare och utbildningsfrågor för hudsjukvården i regionen. CAMM stödjer också NPO hud- och könssjukdomar, där en medarbetare på arbets- och miljödermatologen arbetar en dag i veckan med analysstöd, med syfte att öka jämlikheten i användandet av vårdresurser mellan olika områden och olika grupper i samhället.

Försäkringsmedicin

En av CAMM:s medarbetare sitter i Expertgruppen i försäkringsmedicin som är en gruppering inom RPO Rehabilitering, Habilitering och Försäkringsmedicin. Gruppen ska arbeta för kunskapsstyrning inom Region Stockholm gällande försäkringsmedicin.

lor men också om föroreningar i dricksvatten, radon med mera.

Klimatförändring och hälsa

CAMM har under 2020 medverkat som expert inom klimatförändrings betydelse för hälsa i olika sammanhang. Bland annat bidrog vi med kunskap till rapporten "Expert review of the IPCC (Intergovernmental Panel of Climate Change) AR6 Report".

Arbets- och miljödermatologi

En av CAMM:s medarbetare är representant i Svenska kontaktdermatitgruppen (SKDG), som möts två gånger per år och regelbundet genomför studier och uppdaterar riktlinjer och svensk basserie som används vid lapptest både regionalt och nationellt vid diagnostik av kontaktallergi.

Vi deltar och bedriver kvalitetsarbete och metodutvecklingsarbete och medverkar i nationella möten i Svenska sällskapet för arbets- och miljödermatologi (SSAMD). SSAMD har under 2020 diskuterat ökande besvär av diabetessensorer och pumpar och även metallallergier och akrylater som används i proteser. Hjärtkirurgerna i regionen har fått signaler om att metaller i medicintekniska produkter som appliceras i hjärtat i sällsynta fall kan ge immunologiska effekter. De har identifierat två fall med misstänkt metallallergi. Det är speciellt nickel som misstänks kunna ge systemiska reaktioner. Patienterna kommer att testas på CAMM:s Hudallergimottagning.

Kemisk exponering i arbetsmiljön och hjärt-kärlsjukdom

Medarbetare från CAMM har i samarbete med nordiska expertgruppen (NEG) tagit fram ett nytt kriteriedokument som utvärderar den vetenskapliga litteraturen om sambandet

mellan kemisk exponering i arbetsmiljön och hjärt-kärlsjukdom. De exponeringar som utvärderades var olika kemiska ämnen (till exempel asbest, kvarts, bly och kolmonoxid) industrier och yrkesaktiviteter. Syftet var bland annat att bygga upp kunskap som olika myndigheter kan ha som underlag när de fastställer gränsvärden i arbetsmiljön. En rapport har publicerats 2020 i den vetenskapliga skriftserien "Arbete och hälsa" (No 2020;54(2)).

Informationsfilm om arbetsanpassning

CAMM spelade in en kort informationsfilm för Suntarbetsliv kring arbetsanpassning vid arbetsplatsinriktad rehabilitering. Filmen används i Suntarbetslivs webbaseerade verktyg "Prehabguiden", prehabguiden.suntarbetsliv.se, och finns även på Suntarbetslivs Youtube-kanal.

Besök kommunala miljö- och hälsoskyddskontor

Under 2020 genomförde vi 3 stycken kommunbesök tillsammans med Länsstyrelsen: Nykvarn, Ekerö och Botkyrka (ett digitalt). Inför mötena har miljökontoren ombetts att komma in med diskussionspunkter gällande miljöhälsa och tillsyn inom de områden där de skulle vilja ha expertstöd. Vi har även genomfört flera hälsoriskbedömningar på uppdrag av bland annat kommunernas miljökontor, främst med avseende på hälsoeffekter av förorenad mark vid skolor och förskolor, dricksvatten från egen brunn och kemiska emissioner i inomhusmiljö.

Remisser

CAMM har svarat på och medverkat i svar på två remisser under året:

- Svar på Arbetsmiljöverkets remiss om ny regelstruktur för Arbetsmiljöverkets föreskrifter.

- Remissvar till Regeringskansliet på utredningen "En sjukförsäkring anpassad efter individen" (SOU 2020:26).

Övrigt kunskapsstöd

Vi besvarar telefon- och mailförfrågningar från företagshälsovården, kommunernas miljökontor, primärvård, hudspecialister och olika myndigheter. Detta görs fortlöpande av CAMM:s läkare och yrkes- och miljöhygieniker, ergonomer och psykologer.

Nätverk och samarbeten

Nätverk är viktiga kanaler för kunskapsspridning och medarbetare vid CAMM medverkar i en rad olika nätverk.

WAI

Vi medverkar i svenska WAI-nätverket (Work ability index), vars syfte är att utveckla användandet av instrumentet för praktik och forskning samt att sprida kunskap om arbetsförmåga och användandet av verktyget.

Ergonominätverket

CAMM medverkar i ett nätverk och nära samarbete mellan ergonomerna på AMM-klinikerna i Sverige. Samarbete sker kring kvalitetsarbete kring belastningsergonomiska patientutredningar, utbildnings- och seminarieverksamheten vid klinikerna riktade mot företagshälsovården och andra arbetsmiljöaktörer, tekniska mätmetoder, riskbedömningsmetoder och forskningsprojekt.

Psykolognätverk

CAMM medverkar i Psykolognätverket för AMM-kliniker.

Webbportaler för företagshälsovården

CAMM medverkar i nätverket FHV.nu, (webbplats fhv.nu) som

► CAMM I MEDIA

CAMM har förekommit i media vid många tillfällen under 2020. Här följer några exempel där CAMM:s medarbetare har intervjuats, varit artikelförfattare eller där det på annat sätt har rapporterats om CAMM:s verksamhet.

- Artikel i "Läkartidningen": "Snabb arbetsåtergång efter hjärtinfarkt möjlig för de flesta" (Läkartidningen 37/2020).
- Intervju om projektet "Hållbart arbetsliv för nattarbetande sjukvårdspersonal" i tidskriften "Chefer och Ledare i vården", nr 3/2020: "Gör nattarbetet attraktivt".
- Artikel om att vara chef och ledare vid distansarbete: "Så tar chefen ansvar för arbetsmiljön hemma", publicerad på www.suntarbetsliv.se.
- Intervju i SVT: "Stora brister i kontroll och åtgärder mot radon", april.
- Intervju i Vetenskapspodden, Sveriges Radio P1 "Kan man tänka bort bullerstörningar?", september.
- Intervju i DN STHLM, "Hundratusentals stockholmare utsätts för trafikbuller som kan vara skadligt". Publicerad 15 september.
- Intervju angående en hälsoriskbedömning vid ett koloniområde i radio: P4 Stockholm, juli.
- Intervju i TV4 om hur man hanterar hettan på bästa sätt, juni.
- Inspelning för seniorpoddens avsnitt 39 om grönskans hälsofrämjande effekter, augusti, publicerad på poddtoppen.se/podcast/1228177409/seniorpodden/.
- Intervju i radio P4 Stockholm om projektet "Hälsosamma Grönskap", november.
- Intervju "Forskare: Att ge sig ut i grönskan ger många hälsofördelar", publicerad på www.mitti.se/.
- Intervju i tidskriften Ingenjören, "Så coronasäkras du arbetsplatsen", publicerad i augusti på www.ingenjoren.se.
- Intervju i SVT Dalarnas nyheter om hur man minskar risken för smittspridning av coronavirus på arbetsplatsen, augusti.

sprider information om forskning, utbildning och utveckling inom arbetsmiljöområdet. Vi medverkar också i webbportalen fhvmetodik.se som utan kostnad för användaren tillhandahåller evidensbaserad metodik för företagshälsovården, bland annat vad gäller utmattningsreaktioner, belastningsergonomi, arbetsförmågebedömningar samt riskbedömning och medicinska kontroller vid vibrationsexponering och ergonomiskt belastande arbete.

Nätverk för yrkeshygieniker (SYMF)

CAMM samordnar ett nätverk kring kemiska exponeringar för yrkeshygieniker i landet där man diskuterar kunskapsutbyte och kvalitetsgranskar bland annat patientarbetet på mottagningarna. Vi deltar också i fyra andra nätverk för yrkeshygieniker i landet som har fokus på kvartsdamm, vibrationer, utbildningsfrågor och inomhusmiljöproblem.

Kvalitetsgrupp för specialistläkare

Kvalitetsgruppen består av specialistläkare från landets arbets-

miljömedicinska kliniker och har som uppdrag att hantera kvalitetsaspekter i det kliniska arbetet på en nationell nivå. Fokus ligger på patientutredningar och de övriga medicinska bedömningar som görs. Medarbetare från CAMM har deltagit både i det fortlöpande arbetet och vid de arbetsmöten som hållits och varit sammankallande från och med oktober.

Bullernätverket

Bullernätverket i Stockholms län är ett forum för samverkan i bullerfrågor. Nätverket bildades år 2005 på initiativ från Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms stad och CAMM med målet att öka den regionala kompetensen inom bullerområdet och att skapa förutsättningar för att miljömålen för buller ska uppnås. CAMM:s medarbetare har under året deltagit i planering och genomförande av seminarier, hemsidaadministration och nyhetsbrev.

Hälsoskyddsnätverket

Hälsoskyddsnätverket är ett forum för erfarenhetsutbyte och kunskaps-spridning bland miljö- och hälso-

skyddsinspektörer i kommunerna i Stockholms län. Det drivs av CAMM tillsammans med länsstyrelsen i Stockholms län, inom en arbetsgrupp där några inspektörer också ingår. Nätverkets deltagare träffas normalt två gånger per år. Tema och innehåll för träffarna bestäms gemensamt av arbetsgruppen. Under året planerades ett möte om inomhustemperatur och hälsa men det ställdes in. Ett nyhetsbrev publicerades istället med CAMM och länsstyrelsen som gemensam avsändare och som också riktades till deltagare i Hus- och ventilationsnätverket.

Hus- och ventilationsnätverket

Nätverket är ett forum där miljö- och hälsoskyddsinspektörer från kommunerna i Stockholms län diskuterar olika frågor gällande funktion och utredning av byggnader och ventilation i syfte att försöka harmonisera kommunernas hantering av sådana ärenden inom länet. Nätverket drivs inom ramen för Miljösamverkan Stockholm och deltagarna träffas en till två gånger per år. Träffarnas tema och innehåll bestäms gemensamt av en arbets-

grupp där CAMM medverkar tillsammans med ett antal inspektörer och en representant för länsstyrelsen. Under året planerades ett seminarium om radon men det ställdes in. Arbetsgruppen uppdaterade nätverkets samverkansplan som sedan godkändes av kommunernas miljöchefgrupp.

Nätverk inom astma och allergisjukdom

Nätverket allergi och miljö för elevhälsan har haft två möten med referensgruppen där skolsköterskor och verksamhetschefer för elevhälsan deltar. Referensgruppen planerar de årliga utbildningarna för elevhälsan men under 2020 fick dessa skjutas upp till våren 2021. Däremot har referensgruppsmötena använts för att diskutera utveckling av elevhälsoportalens allergiområde och för att granska texter. Gruppen har också diskuterat riktlinjer och policydokument inom allergiområdet som berör skolan och även pandemins påverkan på de allergiska barnen har diskuterats.

CAMM medverkar och deltar i en referensgrupp om astma, allergi och KOL som styrs via Akademisk primärvårdcenter där aktiviteter inom allergiområdet diskuteras och samordnas.

CAMM har regelbundna möten med patientföreningarna Astma och Allergiföreningen i Stockholms län

samt Astma och Allergiförbundet för att diskutera gemensamma beröringspunkter inom det allergipreventiva området.

Nätverket för ett hälsosamt inträde i arbetslivet (HINTA)

Nätverket för ett hälsosamt inträde i arbetslivet – förkortat HINTA – bildades i nov 2017 för att gemensamt med de andra AMM-klinikerna samordna kunskapen kring unga i arbetslivet. CAMM har initierat och leder nätverket. Syftet med nätverket är att samordna den kompetens som finns inom området unga i arbetslivet och att öka kunskapen och kompetensen inom medicinsk studie och yrkesvägledning och arbetsmiljö i skolorna. I detta ingår också att inleda diskussioner med myndigheter kring att ge utrymme för medicinsk studie- och yrkesvägledning och arbetsmiljö i skolan. Idag finns cirka 20 medarbetare från Sveriges AMM-kliniker med i nätverket. HINTA har under året haft möten cirka en gång per månad. Under året har utvecklingen med webbplatsen jobbafrisk.se fortsatt (läs mer under rubriken "Jobbafrisk.se"). För att kunna sprida och länka webbplatsen så har även inledande möten genomförts med Skolverket och vi har också tagit kontakt med Arbetsförmedlingen som är intresserade av samverkan.

Hälsoskyddsnätverket är ett forum för erfarenhetsutbyte och kunskaps-spridning bland miljö- och hälsoskyddsinspektörer i kommunerna i Stockholms län.

SweNanoSafe utbildningsnätverk

Medarbetare från CAMM deltar i SweNanoSafe utbildningsnätverk och workshops. Övriga deltagare är akademien, fackföreningar, myndigheter, regionala styren, företag, ideella föreningar och konsulter. Målet med SweNanoSafes utbildningsnätverk är att skapa förutsättningar för samverkan kring utbildningsbehov och utbildningsinsatser inom nanosäkerhet, riktade mot olika målgrupper inom Sverige. Det finns ett stort behov av att utöka och stärka utbildningen inom nanosäkerhet i Sverige.

Övriga samarbeten

Vi deltar i styrelsen i Svensk yrkes- och miljöhygienisk förening samt Föreningen Teknisk företagshälsovård för att utveckla och kvalitets-säkra yrkeshygienikernas respektive arbetsmiljöingenjörernas kunskaper.

Vi samarbetar i olika ergonomiprojekt (delfinansierade med forskningsanslag) med andra AMM-kliniker i Sverige. Det gäller bland annat ett FORTE-finansierat projekt där vi är projektledare och tar fram en smartphone-baserad metod för mätning och analys av biomekanisk belastning av handintensivt arbete. Under 2021 planeras, tillsammans med de andra AMM-klinikerna mätningar i olika yrkesgrupper. I ett annat FORTE-finansierat samarbetsprojekt, ORKA, med AMM i Uppsala, studeras orkestermusikers belastning. Truckförarens nackbelastning och nackbesvär kartläggs i ett projekt tillsammans med AMM i Linköping.

Samarbetet med KTH (i FORTE-projektet ovan samt i våra projekt med "Smarta kläder"), där vi medverkar i utvärderingen av nya för-
enkla sätt att mäta fysisk aktivitet med hög precision, har fortsatt även under 2020.

Vi har samarbetat med norska Arbetsmiljöinstitutet (STAMI) kring att studera longitudinella hälsoeffekter av olika tidsmönster vid exponering, till exempel betydelsen av arbetsperioder (8 minuter eller mer) utan muskelvila hos sjuk-vårdspersonal och byggnadsarbetare. Grupper med olika klassificering avseende risk för muskuloskeletala besvär i en kohort av byggnadsarbetare har studerats med objektiva mätmetoder (fysisk och kardiovaskulär belastning).

CAMM:s medarbetare har medverkat i ett europeiskt nätverk inom PEROSH (Partnership for European Research in Occupational Safety and Health) i arbetet med att ta fram rekommendationer för mätning av

fysisk aktivitet och lyftade armar under arbete. Under 2020 har ett nytt projekt initierats – en databas där olika mätprojekt ska kunna slås ihop: "PEPPA – PEROSH Exchange Platform for Measurements of Occupational Physical Activity and Physical Workload – a Feasibility Study". I nätverket representerar vi Sverige och MYNAK.

I ett FORTE-finansierat samarbetsprojekt med Stockholms universitet och Sheffield Hallam University undersöks negativa hälsoeffekter av nanopartiklar av kvartsdamm.

Nätverksträffar

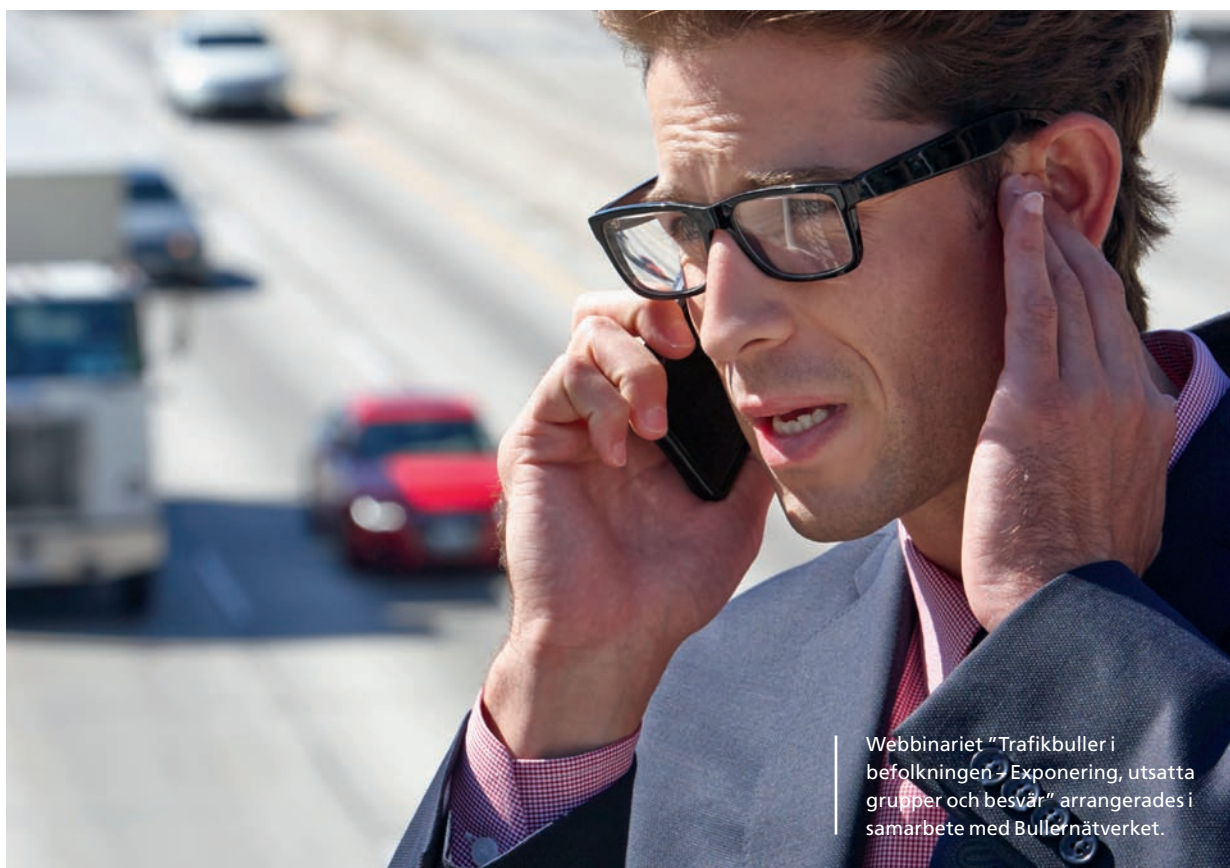
Nätverket för yrkeshygieniker (SYMF)

Personal vid CAMM har ansvarat för att arrangera årsmötet och två medlemsmöten i Svensk Yrkes- och Miljöhygienisk Förening (SYMF) under 2020. Vid dessa möten presenteras pågående verksamhet vid samtliga AMM-kliniker i landet och

aktuella frågeställningar kring kemiska och fysikaliska exponeringar diskuteras. Bland annat informerades om att en ny nationell studie inletts för att kartlägga yrkesexponering för sexvärt krom, som kan orsaka cancer och misstänks ha ett alltför högt gränsvärde idag för att skydda dem som arbetar med svetsning, framställning och bearbetning av metall. Personal från CAMM medverkar i studien.

17/9 Trafikbuller i befolkningen – Exponering, utsatta grupper och besvär

Ett digitalt frukostseminarium som arrangerades i samarbete med det regionala Bullernätverket i Stockholms län. CAMM informerade här om resultat från uppdraget "Trafikbuller i befolkningen – Exponering, utsatta grupper och besvär" med anledning av lanseringen av en CAMM-rapport (2020:03).

Webbinariet "Trafikbuller i befolkningen – Exponering, utsatta grupper och besvär" arrangerades i samarbete med Bullernätverket.

Under 2020 har ett försäkringsmedicinskt kunskapsteam startats upp på CAMM. Kunskapsteamet har under året genomfört flera seminarier, nätverksmöten och utbildningsinsatser.

SÄRSKILDA UPPDRAG

FRÅN HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSFÖRVALTNINGEN (HSF)

Utöver sitt basuppdrag har CAMM också särskilda uppdrag från HSF. Det är insatsområden som vanligen utvecklas intensivt under ett par år för att senare kunna integreras i ordinarie verksamhet.

Försäkringsmedicinskt kunskapsteam

Under 2020 har ett Försäkringsmedicinskt kunskapsteam startats upp på CAMM genom ett tilläggsavtal med HSF där CAMM fått uppdraget att genomföra utbildning, fortbildning och utvecklingsstöd inom försäkringsmedicin till Region Stockholms akutsjukhus och specialistvård (exklusive primärvård och psykiatri).

Kunskapsteamet har genomfört ett flertal seminarier, nätverksmöten och utbildningsinsatser under 2020.

AT-utbildning

En utbildning för AT-läkare som tillsammans med två externa digitala kurser bidrar till att ge en grundläggande kompetens i försäkringsmedicin med medverkande från Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, HR och socialtjänst. Det första digitala tillfället i maj hölls under en halvdag. Utbildningen förlängdes under hösten till en heldag. Utbildningen hölls vid sammanlagt fyra tillfällen under vår och höst och hade sammanlagt cirka 80 deltagare.

Halvdagsseminarium för läkare och rehabkoordinatorer

Halvdagsseminariet "Försäkringsmedicin i praktiken" hölls vid två tillfällen under hösten. Fokus för webinariet var aktuella försäkringsmedicinska frågor kopplade till sjukskrivnings- och rehabiliterings-

processen. Målgruppen var läkare med ansvar för vårdenhetens försäkringsmedicinska kvalitet och rehabkoordinatorer inom sjukhus och specialistvård. Totalt cirka 90 deltagare.

Nätverk för rehabkoordinatorer

Ett nätverk för rehabkoordinatorer inom våra målverksamheter på Region Stockholms akutsjukhus och inom specialistöppenvård har startats upp. Månatliga distansmöten har genomförts under hösten 2020.

Mer detaljerad information om det försäkringsmedicinska uppdraget finns i den separata redovis-

ningen "Uppdragsredovisning: Försäkringsmedicinskt kunskapsteam, Centrum för Arbets- och miljömedicin".

Utveckling av ett digitalt kunskapsstöd till personal i förskolan och skolan om allergisjukdom, bemötande och förhållningssätt

"Utveckling av ett digitalt kunskapsstöd till personal i förskolan och skolan om allergisjukdom, bemötande och förhållningssätt" är ett HSF-finansierat projekt som sträcker sig från april 2020 till april 2022. Projektet innebär att utveckla

Elevhälsportalens allergiområde (se www.elevhalsportalen.se). Innehållet ska utgöra ett digitalt kunskapsstöd till personal i förskola och skola där barn med allergier vistas. Genom att personalen kan inhämta evidensbaserad kunskap från den digitala elevhälsportalens hälsoområde allergi får de en högre kompetens kring allergisjukdom. Personalen får också kunskap och stöd kring hur barn med komplicerade allergier kan bemötas och förståelse för vikten av att skapa säkra rutiner i förskolan/skolan. Detta kunskapsstöd till personalen ska bidra till att både barn med komplicerade allergier och deras vårdnadshavare känner minskad oro samt ge en ökad trygghet och säkerhet i förskolan/skolan.

Under 2020 har omfattande litteratursökningar gjorts och Elevhälsportalens allergiområde har uppdaterats med "Hur pollenallergi kan hanteras" och "Hur allergiska reaktioner kan hanteras". Texter om bemötande, hur parfym och dofter kan hanteras samt råd om specialkost har arbetas fram och kommer att publiceras i början av 2021. Vi planerar också att i början av 2021 göra en film om hur adrena-

linsprutor ska ges vid svåra allergiska reaktioner på förskola/skola. Nya litteratursökningar har påbörjats inom området eksem och astma. Planeringen är att innehållet till portalen skall vara klart under våren 2021 och en implementering och utvärdering påbörjas under hösten 2021. Vi kommer också att utföra fokusgruppsintervjuer med vårdnadshavare och skolpersonal under hösten 2021, då dessa fick skjutas upp på grund av pandemin.

Digitalt kunskaps- och vägledningsstöd till personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning

Syftet med det HSF-finansierade projektet "Digitalt kunskaps- och vägledningsstöd kring studie- och yrkesvägledning till personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF)" är att fylla behovet av digitalt kunskapsstöd för studie- och yrkesvägledning till personer med NPF. Målgruppen för projektet är både unga personer som själva har NPF samt personer i yrken som vägleder personer med NPF: studie- och yrkesvägledare, Elevhälsan eller annan hälso- och sjukvård med

flera. Detta gör vi genom utveckling och implementering av information, riktlinjer och vägledning för personer med NPF på webbplatsen jobbafrisk.se. I projektets arbetsgrupp finns både anställda på CAMM samt andra med kompetens inom NPF och inom vägledning. Även unga personer som själva har NPF finns representerade i arbetsgruppen. Gruppen har haft möten cirka en gång per månad. Vi har också bildat en referensgrupp med representanter från skola, Arbetsförmedling, Specialpedagogiska institutionen, Skolsköterskeföreningen, Vägledarföreningen med flera.

Under 2020 har arbetet handlat om att ta fram ett kunskapsstöd och vi har gjort en omfattande systematisk litteratursökning av både nationell och internationell litteratur för att få en översikt över hur vägledning till gruppen NPF ser ut och förslag på interventioner/metoder att använda vid vägledning. Kunskapsstödet beräknas bli klart under februari 2021 och kommer sedan utformas, anpassas och appliceras på webbplatsen jobbafrisk.se.

CAMM jobbar med ett projekt som ska ge digitalt kunskapsstöd kring studie- och yrkesvägledning till personer med NPF.

BILAGA 1

FÖRELÄSNINGAR CAMM 2020

Föreläsningar under 2020 där CAMM:s medarbetare föreläst eller på annat sätt medverkat

- Ett seminarium om hälsorisker i arbete för gravida och ammande för regionala skyddsombud, huvudskyddsombud och arbetsmiljösamordnare från Stockholms olika LO-förbund.
- AFA-webbinarium om smittspridning, riskbedömning och åtgärder på arbetsplatsen där CAMM:s medarbetare pratade om arbetsmiljörisker kopplade till coronaviruset och hur man kan hantera dem genom att utgå från traditionellt systematiskt arbetsmiljöarbete.
- Föreläsning om "Ergonomics – risk assessment of hand intensive repetitive work" på ett kunskapswebbinarium om "Muskel- och skelettbesvär – en lägesorientering" anordnat av MYNAK inför EU-OSHAs kommande kampanj "Friska arbetsplatser belastar rätt".
- CAMM har medverkat i ett internationellt symposium "Environmental Illness Today" arrangerat av Uppsala universitet.
- Seminarium för kardiologer om återgång i arbete efter hjärtinfarkt på Danderyds sjukhus.
- Workshop arrangerad av Trafikverket om luftkvalitet i överbyggda stationer.
- Seminarium på Folkhälsomyndigheten där CAMM presenterade underlag om miljömedicinsk kompetens i Sverige.
- Föreläsning om allergisjukdom på Folkhögskola i Södertälje.
- Föreläsning för miljöhälsoinspektörer och personal från förskola/skola om allergisjukdom i Gnesta.
- CAMM pratade om trångboddhet i förhållande till barns hälsa, miljö och skolgång vid ett möte i Forum för regionplanerings mötesserie: Glappet på bostadsmarknaden - en återkommande mötesserie för dem som arbetar med fysisk planering inom Stockholms län.
- Föreläsning på en specialistkompetenskurs (SK.kurs) för läkare, blivande specialister i Skolhälsovård, om arbetsmiljö och medicinska kontroller inför praktik.

Ingen borde behöva bli sjuk eller skadad på grund av sitt jobb. Eller för att luften där de bor är för dålig, trafiken bullrar för mycket eller de bor för trångt.

DET HÄR ÄR CENTRUM FÖR ARBETS- OCH MILJÖMEDICIN

Centrum för arbets- och miljömedicin, CAMM, är en verksamhet inom Region Stockholm som arbetar för god hälsa, hälsosam miljö och goda arbetsförhållanden för befolkningen i Stockholms län.

En stor del av vårt jobb handlar om att hitta, undersöka och kartlägga risker för hälsan, både i arbetsmiljön och miljön utanför jobbet. Det kan vara kemiska risker som luftföroreningar eller skadliga ämnen i till exempel kläder, verktyg eller andra produkter, fysiska risker som buller, vibrerande verktyg och tunga lyft på jobbet eller stress som gör oss sjuka. Men vi tittar också på det som gör oss friskare, som mer grönska i våra bostadsområden. För att den här kunskapen ska komma till nytta sprider vi den vidare genom rapporter, utbildningar och samarbeten till andra inom vården men också till arbetsgivare, myndigheter och fackförbund och till dem som jobbar med miljö och stadsplanering i våra kommuner. På så sätt bidrar vår kunskap till beslut som leder till att färre människor blir sjuka på grund av miljön - på eller utanför arbetet. Det är det vi jobbar för.

Läs mer om oss på camm.sll.se

